

Narodni običaji Medulina

Bolković, Silvija

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:423286>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

SILVIJA BOLKOVIĆ

NARODNI OBIČAJI MEDULINA

Završni rad

Pula, listopad 2016.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne djelatnosti

SILVIJA BOLKOVIĆ

NARODNI OBIČAJI MEDULINA

Završni rad

JMBAG: 0303046346, izvanredni student

Studijski smjer: Stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Usmena zavičajna baština

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Teorija i povijest književnosti

Mentor: doc.dr.sc. Vjekoslava Jurdana

Pula, listopad 2016.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Silvija Bolković, kandidat za prvostupnika predškolskig odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 17.10.2016. godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Silvija Bolković dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Narodni običaji Medulina (Medulin ethnic traditions) koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 17.10.2016.

Potpis

SADRŽAJ:

1.	UVOD	1
2.	NARODNI OBIČAJI	4
3.	NARODNI OBIČAJI MEDULINA	6
3.1.	Godišnji običaji	9
3.1.1.	Božićni ciklus običaja	9
3.1.2.	Pokladni običaji	12
3.1.3.	Korizmeno vrijeme	14
3.1.4.	Majnica	16
3.1.5.	Ivanje, <i>Ivanja</i>	17
3.1.6.	Seoske svetkovine; <i>Sv. Nježa</i> i <i>Sv. Jakov</i>	18
3.2.	Radni ili gospodarski običaji	19
3.2.1.	Klanje	20
3.2.2.	Vršidba	21
3.2.3.	Branje grožđa	24
3.2.4.	Branje kukuruza	25
3.2.5.	Zidanje kuće	26
3.3.	Životni ili obiteljski običaji	28
3.3.1.	Rano djetinjstvo	28
3.3.2.	Vjenčanje, <i>pir</i>	30
4.	OBIČAJI VEZANI UZ SVAKODNEVNI ŽIVOT	33
4.1.	Ognjište	33
4.2.	Prehrana	37
4.3.	Pranje odjeće	39
5.	SJEĆANJA IZ DJETINJSTVA STARIH MEDULINACA	42
5.1.	Vrtić, škola, društveni život	42
5.2.	Igre iz djetinjstva	48
5.3.	Pjesme i recitacije iz djetinjstva	52
6.	ZAKLJUČAK	55

7.	KRATKI RJEČNIK MEDULINSKOG GOVORA	57
8.	IZVORI	63
9.	LITERATURA	64
10.	POPIS SLIKA	66

1. UVOD

U ovom radu slijede se teorijske postavke, preuzete iz knjige „*Hrvatska tradicijska kultura; na razmaku između svjetova i epoha*“ koje strukturiraju podjelu narodnih običaja na¹:

- a) Godišnje ili kalendarske običaje koji obilježavaju blagdane koji se ponavljaju svake godine, a u Hrvata su, najvećim dijelom, povezani s istaknutim blagdanima katoličkog kalendara.
- b) Radne ili gospodarske običaje koji se pretežito odnose na početak ili dovršetak važnih poljodjelskih i drugih poslova (oranja, sjetve, žetve, gradnje kuće).
- c) Životne ili obiteljske običaje koji su vezani uz istaknute događaje u čovjekovom životu: rođenje djeteta i određene trenutke tijekom njegovog odrastanja, važnije događaje u životu seoske mladeži (novačenje i odlazak mladića u vojsku), sklapanje braka, smrt i pogreb.

Navedena podjela primjenjuje se na konkretno područje, odabrano za istraživanje u ovom radu, područje Medulina. No, rad je proširen narodnim običajima koji nisu spomenuti u podjeli, a vrijedna su građa za buduće naraštaje. To su običaji vezani uz svakodnevni život gdje je opisana prehrana, pranje odjeće te odnosi u obitelji. U odjeljku „*Sjećanja starih Medulinaca*“ opisuju se igre, recitacije, kao i dječji život u vrtiću i školi te naposljetku zabava mladih.

O konkretnoj temi ne postoje knjige, publikacije, članci, tekstovi. Izvori koji su poslužili u pisanju rada, a ne bave se posebno temom narodnih običaja u Medulinu, nego opisuju, dokumentiraju usmenu zavičajnu baštinu u Medulinu su „*Rječnik medulinskog govora*“ Marije Peruško, „*Medulin u pjesmi, pjesme u Medulinu*“ Saše Leverića (ur.), a postoji i *Mendula, društvo kulturno umjetničkog stvaralaštva Medulin* koje ima građu, a sastoji se od fotografija, dokumenata, ali ne i tekstualnih zapisa o ovoj temi.

¹ Vitez, Z. i Juraj, A., *Hrvatska tradicijska kultura; na razmaku između svjetova i epoha*, Barbat [etc.], Zagreb, 2001, str. 310.

Kako bi se došlo do određenih podataka, pristupilo se intervjuima u kojima je intervjuirano osam osoba, u razdoblju od travnja do rujna 2016. godine. „Intervjuiranje je specijalan oblik razgovora koji se vodi s točno određenom svrhom i ciljevima, a s unaprijed određenim planom razgovora. To je odvijanje konverzacije između analitičara i jednog ili više eksperata.“² Vremenski period koji je istražen u okviru teme rada odnosi se na 30-e, 40-e i 50-e godine 20. st.

Običaji, kultura, tradicija, nasljeđe i sve što je činilo život nekadašnjeg Medulina, odnosno njegovih žitelja, ponajprije je proizlazilo iz podneblja i onoga što priroda podari, ponudi ili oduzme. Plodno tlo i more suprotstavljeni neimaštini, neukosti ili nekoj vrsti političke potlačenosti, učili su ljude radu i snalaženju. Iz toga, kao i iz životne potrebe za radošću, stvarali su se običaji, a najbolji dio njih prerastao je u kulturnu baštinu.

Živeći u skladu s prirodom, težak rad na polju, u kući, na moru, imao je i svoju ljepšu stranu - slavlje. Proslava radnih dostignuća, obiteljskih ili vjerskih praznika, dječje igre i općenarodno veselje, sve je to činilo život i ostajalo u sjećanju ljudi kao običaji, pjesme i igre. Vremenom je to neupitno postalo i kulturnim nasljeđem ovoga kraja.

Što je život i sav trud, ako nema slavlja. Bilo da je riječ o jednostavnim dječjim radostima i igrama ili velikim vjerskim proslavama. Kako se radilo, kako se radovalo i čemu nas nekadašnji običaji Medulina mogu danas naučiti? Običaji su proistekli iz podneblja i postali su životni, ekonomski, a potom i kulturni "zakoni". Mnogi od njih nepisani i nezapisani, ali održali su ljude u radu, zdravlju, ljubavi, vjeri i prijateljstvu.

Slušajući svjedoke toga vremena stvara se osjećaj da je kruh bolje mirisao, sirotinjski kolač bio ukusniji od današnjeg "izobilja", da su ljudi bili bliži jedni drugima, a djeca puno maštovitija nego danas.

²api-19832889: *Metoda ankete, upitnika i intervju u istraživačkom procesu u saobraćaju*; Scribd; <https://www.scribd.com/doc/23397592/Metoda-ankete-upitnika-i-intervju-u-istra%C5%BEiva%C4%8Dkom-procesu-u-saobra%C4%87aju>; pristupljeno 07.10.2016.

Život i zbivanja u obitelji su tada imali središnje mjesto. Organizacija života je bila takva da se točno znalo tko, što i kada radi, kada se i zašto slavi i gdje je kome mjesto. Iz današnje perspektive izgleda tako obično i jednostavno, ali moramo priznati, nerijetko, mnogim obiteljima nedostižno.

Nekadašnje običaje, s vrlo malo novca, puno godina poslije pokušavaju zamijeniti zakoni iz oblasti ekonomije, prava, kulture. Ali ni mnoge stručne analize često ne znaju tako dobro urediti običan život i ljudske odnose, kako je to nekada život prirodno nametao, a ljudi jednostavno primjenjivali.

Čak i njihov govor, baš onakav kako se nekada govorilo u Medulinu, dio je te kulturne baštine. Zato su neke rečenice ostale izvorne jer se ljepota i mekoća jezika i jednog kraja i ne treba baš u svakoj riječi objašnjavati i prevoditi. Riječi i način govora čine posebnu melodiju ovoga medulinskog kraja i to ne treba zaboraviti.

Cilj ovog rada je da se prikaže svrhovitost običaja i tradicije, u kojoj mjeri su ovi običaji bili bitno uvjetovani religijskim predznakom, klimatskim uvjetima, ciklusima proizvodnje hrane, a posebno biološkom reprodukcijom i društvenim identitetom. Ovdje je lingvistička izražajnost osnova komunikacije i grupiranja stanovništva. Ukratko, rad demonstrira kako ljudska zajednica slijedi socijalni kod društvenog preživljavanja. Ovi se kodovi prenose iz naraštaja u naraštaj i oni definiraju pravila ponašanja, organizaciju života u obitelji te zajedništvo u međuljudskoj komunikaciji i provođenju kolektivnih zadataka. Ovo uključuje i moralni kodeks kao odlučujući na kvalitetu čovjekove egzistencije i socijalne reprodukcije.

Metodološki, ovaj rad slijedi etnografski uvid i daje najveći prostor deskriptivnom tumačenju običaja i tradicija čija ukupnost svjedoči o narodnom životu te o društvenom identitetu i kontinuitetu tog identiteta do današnjih vremena. Od najvećeg značaja je solidno očuvana lingvistička tekovina. Jezik naroda se danas koristi i promocija tog jezika u medijima i svakodnevnom žargonu svjedoči kako tradicije i običaji čuvaju socijalni identitet i posebno kolektivno sjećanje na stara vremena. Zato se ovdje koriste izvorne riječi medulinskog područja.

2. NARODNI OBIČAJI

„Običaj je jedan od temeljnih pojmova starije hrvatske etnografije. Prevladalo je shvaćanje običaja kao neupitnog, sveobuhvatnog i gotovo nepromjenjivog čimbenika seljačkog načina života koji ima važnost nepisana zakona.“³ „Narodni običaji su tradicijom ustaljeni načini ponašanja s normativnim, ceremonijalnim i simboličkim značajkama; svojstveni određenoj društvenoj zajednici, nezaobilazni čimbenici narodne kulture koji obilježuju značajne trenutke čovjekova života i osobite prigode u životu zajednice vezane uz vjerski i gospodarski godišnji ciklus.“⁴

U hrvatskoj etnologiji nalazimo nekoliko različitih klasifikacija običaja, a preteže podjela u tri glavne skupine: godišnji ili kalendarski, radni ili gospodarski te životni ili obiteljski.

Među običaje mogu se ubrojiti i tradicijski oblici međusobne radne pomoći, odnosno solidarnoga pomaganja na razini susjedstva i seoske zajednice.

Godišnji ili kalendarski običaji u literaturi se počinju nabrajati božićnim ciklusom običaja koji kulminira s Božićem, zatim slijedi Nova godina s djecom čestitarima, a ciklus završava blagdanom Sveta tri kralja. Sljedeći veći ciklus je pokladni, s pustom ili pokladama, te korizmeno vrijeme do *Vazma* ili Uskrsa. Među proljetnim običajima blaguje se dan 30. travnja, *Majnica* (narodni običaj koji se odigrao posljednje noći između travnja i svibnja), na koji mladići nose djevojkama cvijeće ili ukrašenu granu. Za ljetni su ciklus običaja značajni krijesovi na *Ivanju* (Ivanje) , uoči 24. lipnja. Za okupljanje oko vatre, oko krijesa i za pepeo vezivale su se različite magijske prakse. Slavljenje mjesnih, seoskih svetaca; *sveta Nježa* (sv. Agneza) koja se slavi 21. siječnja i sv. Jakov koji se slavi 25. srpnja često su jedna od većih seoskih svetkovina u godini.

Običaji uz rad nastajali su oko godišnjih radova, poglavito poljodjelskih. *Vršidba* (žetva pšenice), branje grožđa, kukuruza, zatim klanje svinje, zidanje kuće ovisili su o kolektivnom radu te su uz njih vezana pravila o prehrani pomagača - radnika.

³ Vitez, Z. i Juraj, A., op.cit., str. 309.

⁴ Ravlić, S. (ur.), *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Svezak 8: O-PRE, Zagreb, 2006.,str. 7.

Životni običaji običajna su praksa vezana za važne prekretnice u životu, od rođenja do smrti. Ovdje spadaju običaji uz rođenje djeteta i određene trenutke tijekom njegova odrastanja i značajne događaje u životu seoske mladeži, sklapanje braka, odlazak u vojsku i sl.

„Osim drugih promjena, običaji su tijekom vremena bili podvrgnuti snažnoj kristijanizaciji. I sadašnje vrijeme obilježava potreba za ceremonijalnim i simboličkim ponašanjem u značajnim prigodama osobnoga života i života zajednice (npr. proslave mjesnih i državnih blagdana, početka i dovršetka izgradnje javnih objekata i sl.) te u proslavama vjerskih blagdana u javnoj i obiteljskoj sferi. U tim se prigodama uz suvremene oživotvoruju i mnogi stari običaji, odnosno suvremeni su običaji snažno oslonjeni na tradiciju; u tom pogledu postoje velike lokalne, obiteljske, pa i individualne razlike.“⁵

⁵ Hrvatska enciklopedija: *običaji, narodni*; Leksikografski zavod Miroslava Krležę; <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=44552>; pristupljeno 12.09.2016.

3. NARODNI OBIČAJI MEDULINA

Slika 1. Razglednica Medulina, 1912.

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

„Hrvatski književnik Franjo Horvat Kiš posjetio je godine 1914. Istru. U svojoj knjizi Istarski puti zabilježio je i svoje dojmove o Medulinu:

Šetam ja mimo škole, mimo još par kuća. Sastajem magarad i žene, magarad prti vodu od mora, a žene ih prutovima požuruju.

I onda- more. Minijatura mora. Zaljev medulinski je dugačak nekih dvanaestak kilometara, o ovo gdje sam ja dospio, mali je zatonić, rukavac od mnogih rukava. Desno je izula, lijep zelen poluotočić...

Lijevo je drugi poluotočić... A tu je moj zatonić, moje more u minijaturi.

... I meni bude sasvim žao što i ja nijesam Medulinac. Vječito bih sjedio u proljeću, vječito gledao u more i slušao njegove tajanstvene priče...

Slika 2. Druženje žitelja Medulina

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

Inače su Medulinci dobri i veseli ljudi. Poslije svakodnevnog rada, vole malo veselja, malo pjesme i malo vina...

Navečer se često može čuti onu pjesmu, staru kao i sam Medulin:

-Meduline, Meduline, živa željo moja

A noću je u medulinskoj „Pineti“ zaista lijepo. Mjesec se polako spušta prema moru i osvjetljava skrivene staze i zelene grane borova. Negdje daleko dva vesla dodiruju vodu kao krila galeba. Sve je puno mirisa i mjesečine i više liči na neki predio iz bajke nego na stvarnost.

I čini vam se kao da opet od nekud čujete onu staru medulinsku pjesmu.“⁶

⁶ Lazarić, I., *Zapisano u Medulinu*, Glas Istre, (28/07), Pula, 18.07.1953., str.3.

Slika 3. Medulin

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

MEDULINE, SELO MOJE⁷

***Od kamena zemlje škrte
I ribara od davnina,
To je dika Medulina.***

***Vrime naše učinilo svoje,
Meduline, selo moje,
I po svitu o tebi govore.***

Vrčevan ti pogled krasi,

⁷ Leverić, S. (ur.), *Medulin u pjesmi, pjesme u Medulinu*, Društvo kulturno umjetničkog stvaralaštva Mendula, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine, Medulin, 2010., str. 18. Pjesmu napisao Mario Lorencin (1938-1993).

**Centinere do Kaštela,
To je slika pradičova.**

**Vrime naše učinilo svoje
Meduline, selo moje,
I po svitu o tebi govore.**

**A divojke i mladići,
Veseli i radosni.
Svud se pleše i kanta
Trajna-nina-ni-ne-na**

**Vrime naše učinilo svoje
Meduline, selo moje,
I po svitu o tebi govore.**

3.1. GODIŠNJI OBIČAJI

3.1.1. BOŽIĆNI CIKLUS OBIČAJA (Vilija Božja, Božić, Nova Godina, Sv. tri kralja)

Badnjak

Za Badnjak se u Medulinu kaže *Vilija Božja*.

Počelo se sa spremanjem kuće i okućnice za buduće blagdane. To je bilo jako važno: „...*bi se pomela kortiva, bi se ofregalo kuću, bi se sve vani na putu, nije bilo asfaltirano. ... i portun, a neki nisu ga imali.*“⁸

U kući se kitila *smrikva*, kao božićno drvce narančama, bademima, orasima, smokvama: „*Jenu smrikvu bi mi otac u Kaželi ubra pa bi mi donesa i bi je vrga. Si*

⁸ Prema kazivanju Aurelije Peteh, rođene Leverić, 1931. Usmeni intervju vođen u Medulinu, 28. srpnja 2016.

*dobija jenu naranču pa si joj vrga špagu pa si je zavisija; jenu smokvu, dvi mendule ili bi zamota ih u papir od bombona i to je bija bor.*⁹

Svećenik je blagoslivljao kuće u Adventsko vrijeme, prije *Vilije Božje* gdje je poklonio svakoj kući malo tamjana. Na večer Badnjaka, gospodar kuće je zapalio taj tamjan na jednom pladnju ili staroj *teći* (niska posuda) i time otišao blagosloviti štalu, svinjac i ostalo gospodarstvo. Kad je to sve obavio, vratio se u kuću i stavio pladanj s tamjanom ispod stola. Zapalili su veliki panj na ognjištu u čast *Vilije Božje*, a nakon toga moglo se započeti s večerom.

Običaj na *Viliju Božju* je da se cijeli dan ne jede, da bi se navečer spremila *manestra od sočiva* (jelo na Badnjak), a sastojala se od graha, slanutka i krumpira zatim brodet od lignji sa *posuticama*, *rudica* (kelj na salatu), *bakalaj* (bakalar), uz to bi se *sfrigale* (ispržile) ribe, ovisno o tome tko je kako mogao. Prije polnočke bi se umijesile fritule i onda su lijepo spremljeni žitelji pohodili misu: „*Na večer se fritule delalo, ali velike su se radile. U veliken, ča se delala palenta, u laviću.*“¹⁰ Kada bi se vratili, žena u obitelji je radila fritule i pripremala sve za Božić.

Postoji još jedan običaj u Medulinu za *Viliju Božju*. Crkva bi naredila da za *Viliju Božju* svi ribari i drugi muškarci zatvore *Bijecu* (medulinsku uvalu) mrežama i čekaju da ribe uđu. Nakon toga su sve ulovljene ribe dijelili: „*Kad bi misečina zapadala proti jutru, ribari bi počeli kalivati mriže, od Lovrinke (Kita) i Dolinjega kava (Škrape), eni kuntra drugin. Tamo di bi se stali bi vezali mriže i tako načinili prvu korunu. Kad bi se dobro razdanilo, od kraja na brodin bi s tarabusin plašili ribu u mriže. Ribu bi sve više stiskali u mriže i opkolili je s četiri, pet krugih i cili ćap bi stisli u enu jaku mrižu - realca, ka je bila dobro naolovana i nasurvana, da bi držala ribu. Ribu bi s foligan foligali i hitali u brode. To delo je duralo cili dan.*“¹¹

Tradicionalni Badnjak je obilježavan crkvenim programom sa strogim poretkom i pravilom. Kreativnost pojedinaca i obitelji pokazivala se spremanjem trpeze, kićenjem *smrikve* i autoritetom domaćina.

⁹ Peteh, A., op.cit., 28.07.2016.

¹⁰ loc.cit.

¹¹Peruško, M., *Rječnik Medulinskoga govora*, Mendula- društvo kulturno umjetničkog stvaralaštva Medulin, Medulin, 2010., str.287.

Božić

Djeca za Božić, kao što je danas običaj, nisu dobivala darove ispod okićene jelke jer je vladalo siromaštvo: „ ...*dobro da su dobili brageše za obući se ili pastole.*“¹², ali bi to nadoknadili odlaskom u čestitare za Novu godinu gdje bi od obitelji i prijatelja dobili dva do tri badema, suhe smokve, naranču ili komad *smokvenjaka* (vrsta kolača). To su zvali „*dobra ruka*“.

Socijalna solidarnost se ovdje pokazivala potrebom da se u siromašnim vremenima štedi pri čemu su darovi smatrani suvišnim i nepotrebnim. Na taj način je ekonomska uvjetovanost još jednom bila vezana za bazična davanja, hranu i socijalizaciju kroz božićna okupljanja. Umjesto davanja poklona zajednica se, skupa s crkvom, trudila da u svečarskim danima nitko ne ostane gladan i sam.

Nova godina

Novo lito (Nova godina) se dočekivalo kod kuće uz ognjište gdje bi ukućani pričajući dočekivali pola noći. Neki su znali otići na ples u „...*gostionicu Dopo lavoro, kod Šebelića ili kod tete Đulije*“¹³. Evo kako je to opisala gospođa Peteh: „*Dok sam bila mala, bi čekali do po noći i onda bi se išlo spati. A kasnije bimo išli u ples i do jutra. ...koli Šebelića je bija ples kad sam ja bila mlada, a kad su moji roditelji bili mladi onda se plesalo kod tete Đulije Lorencin. Tamo bi došli Ližnjanci, Šišanci. I u Dopo lavoru.*“¹⁴

Tradicija dočeka Nove godine, kako je ovdje prikazana, je možda najmanje neizmijenjena tradicija. Jer i danas se *Novo lito* najviše dočekuje u kućnom ambijentu ili u gostionicama, ili se obitelji spajaju na jednom mjestu u grupnom slavlju.

Sveta tri kralja

Na Sveta tri kralja se na misi blagosloвила voda kojom su žene potom posvećivale grobove, a koristila se i kad bi netko umro da se pokojnik blagoslovi maslinovom grančicom i posvećenom vodom: „*Ondar bi se hodilo u cimitar. Bi se*

¹² Peteh, A., op.cit., 28.07.2016.

¹³ loc.cit.

¹⁴ loc.cit.

nosilo u žepu za zaliti tamo na pokojnoga. ...i je bija običaj kad je tko umra, onda se držalo mrtvaca u kući ... u jenu čikaru se vrgla voda i jena grančica te ulike i onda štin bi poškropili pokojnika.“¹⁵

Sjećanje na pokojnika na ovaj dan je običaj poštivanja uspomene na minulu generaciju, što je značajno za kontinuitet i očuvanje naroda. Ovaj univerzalni običaj je i danas aktualan, istina kroz različite forme, ali maslinova grančica i posvećena voda su nepromijenjen način obilježavanja, određen crkvenim pravilima.

3.1.2. POKLADNI OBIČAJI

Slika 4. Medulinske maškare, 1945.

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

Dan uoči Čiste srijede, 40 dana prije Uskrsa, slavio se karneval. Cijelu se godinu pripremao materijal za *šentencu* (govor). Uvijek bi postojala nekolicina mještana koji su zapisivali događaje u selu na osnovu kojih su stvarali govor koji će se čitati, ali uvijek na humorističan način. Desetak dana prije karnevala skupilo se društvo koje je vršilo pripreme kako bi zajedno složili tekst. U ono se doba, upoznati tim običajem, spomenuti u *šentenci* nisu se ljutili na javno vlastito ismijavanje jer je većina ipak bila prozvana pa bi lakše to i podnijeli.

¹⁵ Peteh, A., op.cit., 28.07.2016.

Nekoliko dana se pravio *pust* (maskota karnevala) od slame koju bi ugurali u staru odjeću, stavili bi mu šešir i posjeli na određeno prijevozno sredstvo kojim su ga vozili po selu. U početku je to bio bicikl pa voz, a potom traktor s prikolicom. Prijevoz bi se ukrašavao bršljanom i ukrasnim trakama, stavljala se bačva na prikolicu, pripremale košare za jaja, meso i ostale darove koje će prikupiti tijekom procesije. U novije doba, u drugoj polovici 20. st., mještani koji su organizirali karneval također su pripremali i mjesto spaljivanja pusta, koje je oduvijek bila medulinska *Placa* (trg), a pripremali su i pozornicu, rasvjetu te vješalo za pusta.

Slika 5. Maškare u Medulinu

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

Procesija po selu išla je samo na dan karnevala, dok su djeca počela *ići po kućama* par dana ranije. Djeca i odrasli bi se *omaškarali* (maskirali): „*muški bi vrga haljinu, a ženske bi si obukle brageše i nešto na lice da te ne prepoznaju*“¹⁶. Pred vratima bi se svirao rog ili harmonika: „*uvik su imali svirača*“¹⁷. Pred svakom kućom su nešto dobili; po litru vina, nekoliko jaja, novce, djeca su dobila *štolvere* (bombone)

¹⁶ Peteh, A., op.cit., 28.07.2016.

¹⁷ loc.cit.

ili jabuku, što je tko imao. Cijeli dan bi se obilazile kuće „na dan pusta, od jutra do večera“¹⁸, a procesija bi završila na *Placi* gdje se čitala *šentenca*. Nakon osude i spaljivanja pusta, koji je uvijek bio kriv za sve točke optužnice, maškare bi produžile do Lorencina. „*Lorencin bi njin ponudija*“¹⁹ mjesto gdje bi se napravila *fritaja* od jaja, jele bi se kobasice i ostala prikupljena hrana i pilo vino, a slijedio je ples i veselje do jutarnjih sati. U kasnija vremena odlazilo se u hotel Belvedere koji je organizirao veliki karneval na koji su dolazili ljudi iz cijele Istre.

Ovaj običaj zadržao se do danas s malim razlikama koje su proizašle zbog modernog vremena.

3.1.3. KORIZMENO VRIJEME

Korizma bi započela drugog dana spaljivanja pusta, u srijedu i trajala je 40 dana. Za vrijeme Korizme nije se poštivao post ili nemrs jer su ljudi morali raditi u polju i sa stokom pa je bilo potrebno i dobro se najesti.

Cvjetnica - Uličnica

Na *Uličnicu*, nedjelju prije Uskrsa, nosile su se masline na blagoslov.

Veliki četvrtak

Na Veliki četvrtak „*bi se zvono zatvorilo*“.²⁰ Što je značilo da od Velikog četvrtka do Uskrsa nisu zvonila zvona:, u podne- *glorija* i na večer u 18:00 *zdravomarija* umjesto zvona, djeca su svirala *tatarama* (drvenim čegrtaljka) i tako označavala vrijeme u selu. To je djeci predstavljalo igru: „*Zvona nisu zvonila na Veliki četvrtak do Uskrsa. Se rompalo sa tatarama. To se umjesto zvona koristilo, u podne ili na večer bi dica išla po selu i s tin rompala. Od petka, subote do nedilje. Na misi su se zvona otvorila. Za vrime mise bi počelo zvoniti.*“²¹

¹⁸ Peteh, A., op.cit., 28.07.2016.

¹⁹ Prema kazivanju Silvane Lorencin, rođ. Kirac, 1940. Usmeni intervju vođen u Medulinu, 01. rujna 2016.

²⁰ Peteh, A., op.cit., 25.07.2016.

²¹ Lorencin, S., op.cit. 01.09.2016.

Veliki petak

Veliki petak je bio dan posta. Jeo se *bakalaj* ili *žbrovada*.

Velika subota

Na Veliku subotu, kad bi zazvonila zvona *glorija*, običaj je bio da se brzo požuri kući i opere lice: „... *bimo si pošli oprati lice da nas neće glava boliti*.“²²

„U subotu veće bi se kolorala jaja, ili u koprivi ili u fundacijama od kave ili bi se stavilo u najlon - one bičve ča si ima, pa bi vrga koje lišće od ulike ili nešto i u kapuli.“²³ Znali su bojati jaja i u crvenu boju: „...*bi se krep papir kupija pa bi se vrglo unutra, pa bi došla crvena. Bi se zamota jaje u to i bi se kuhalo u tome*.“²⁴

Spremali su se i kolači za Uskrs; *turta* i *šišerice*. *Turta* je bio slatki kruh napravljen u krug, dok su se *šišerice* radile od istog tijesta kao i *turta* samo što su rađene kao pletenice, a na vrh je stavljeno kuhano jaje.

Uskrs - Vazan

U nedjelju, na *Vazan*, prije mise, doručkovala su se jaja i šunka: „...*bi stavija na tanjur šunke i jaja. Bi to poija i si poša na mašu*.“²⁵ Nakon doručka odlazilo se na misu gdje se nosila hrana na blagoslov: „*Samo se nosila turta, u nedilju kad bi se pošlo na Vazan, kad sam ja bila mala. To bi u lipi tavajo, lipi, bili bi vrgli to, bi zamotali i ovako vezali grop i to bi ponesli u crikvu blagosloviti*.“²⁶

Za blagdanskim stolom je morao biti janjac; gulaš od janjca sa *fuzima* ili bi se janjac ispekao, juha prije toga, a zasladili su se *turtom* i *šišericom*.

Poslijepodne bi se našla djeca i odrasli na Placi gdje su bacali novčiće u jaja. Onaj čiji se novčić zabije u jaje, njegovo je. Još i danas se u nekim kućama očuvao običaj *šicati okolurana jaja* ili *síci jaja*.

²² Peteh, A., op.cit. 25.07.2016.

²³ Ibidem, 28.07.2016.

²⁴ Loc.cit.

²⁵ Loc.cit.

²⁶ Loc.cit.

Ovi festivali pokazuju koliko je kolektivna zabava u određene dane bila okosnica društvenog života s takmičarskim duhom, tradicijom nagrađivanja odnosno nekom vrstom seoske lutrije. Crkveni kalendar određivao je religijske rituale koji su se izvodili u predviđene dane, čime je narod blagovao u narodnim zabavama u kojima su svi sudjelovali i time slavili etničku i kulturnu postojanost.

3.1.4. MAJNICA, 30. travnja - 01. svibnja

Ovaj je običaj potekao od davnina. Slavio se posljednje noći između travnja i svibnja. Počeo je tako da bi mladići svojim simpatijama stavili na vrata lončanice cvijeća, koje bi premještali iz dvorišta u dvorište i na takav način pokazivali tajne simpatije. Djevojke su sa iščekivanjem stajale na prozoru kako bi vidjele imaju li kakvog obožavatelja. Ako bi se netko nekome zamjerao, stavio bi mu pepeo iz peći, metlu i kantu ispred vrata, što bi: „...donesli na portun pa bi zavezali za kvaku od vratiju da ne moru opriti.“²⁷

S vremenom, običaj je poprimio veće razmjere. Mladići bi na *Placu* donosili stvari iz dvorišta svojih susjeda ili prijatelja. Tamo se moglo naći svega, od tegli sa cvijećem, mreža, alata, *karjola* (tačke) pa do voza, brodica: „...i sretnemo ki je kupija kuću našu staru i on je bija tužan i reka: - Zamislite, noćas su mi uzeli prikolicu, kamo da prijavin? ...Ma kamo da pođen? Treba javiti policiji da mi je to nestalo.- Moj muž se nasmija i mu govori:- Ste bija na Placi? Oдите na Placu pa ćete viti. Takav i takav je običaj. Oдите na Placu.- I stvarno, čovik je naša prikolicu na Placi.“²⁸ Ili: „Slavko, novu ceradu, do po noći je sta na prozoru da mu je na uzmu sa kamiona. Ali, znaš da su ga pazili. Kad je on pošao spati ceradu po malo, po malo su kalali. ...lipo pokrili cili kiosk s novon ceradom, a on do po noći je čuva. Brod digli iz mora i ponesli ga na Placu da visi, pa mriže. To je bilo jeno veselje. ...su imali voz, voz od tovarih u dvorištu. I braća Ivan i Danko gledali su i stali na prozoru da njim ne uzmu voz. Deset

²⁷ Peteh, A., op.cit., 25.07.2016.

²⁸ Loc.cit.

*od njih su digli kola i više od njih. Znaš da je voz od volova bija težak. Digli ga na ruke i ponesli na Placu.*²⁹

Ovaj običaj se nije održao u današnje vrijeme. Može se reći da je u staro vrijeme bilo duha i snage, a prije svega maštovitosti da bi šala uspjela, a da se nikome ne napravi šteta.

U današnje vrijeme održalo se darivanje cvijeća, i to oko Valentinova. Društvene igre oko darivanja različitih predmeta su tada predstavljale nekakvu vrstu trgovine materijalnim predmetima u cilju stvaranja simpatija ali i davanja simboličkih poruka između različitih pojedinaca ili grupa. Tako je socijalni kod dao ljudima priliku da na simboličan način izraze svoje odnose i namjere u društvenoj zajednici. Kroz igru, kako bi se izbjegli sukobi u slučaju da se u ovoj razmjeni pojave uvrijeđene strane.

3.1.5. IVANJE - IVANJA, 24. lipnja

Na Ivanje mladi bi se skupili i palili bi krijesove. Palili su se u svim *kuntradan* (dijelovima) Medulina (Regi, Slani puč, Rovu, Munidi, Korašu), odnosno na *kružerama* (račvanju cesta). Po sredini ceste su se postavile grane drveta koje su se pred večer palile, a djevojke i mladići su preskakivali krijes utrkujući se tko će više puta preskočiti: „*Bimo plance palili i bimo skakali ...priko vatre, ki će više. Na srid ceste bi načinili drva i bimo nažgali. I bimo se skupili, tu nas je bilo muških i ženskih koliko ćeš na Regin.*“³⁰

Običaj je bio da se na Ivanje pale krijesovi kako bi potjerali *štrige* (vještice) na Učku. Na takav način su se tjerali uroci i sva zla iz sela.

²⁹ Peteh, A., op.cit., 25.07.2016.

³⁰ Loc.cit.

3.1.6. SEOSKE SVETKOVINE; SV. NJEŽA (AGNEZA), 21. 01. i SV. JAKOV, 25. 07.

Medulinci kažu da imaju *dvije ferije* (dva vjerska praznika); Sv. Nježu „*crkva nam nosi ime Agneza*“³¹ i Sv. Jakova „*jer ljudi bi završili žetvu pa bi slavili.*“³²

Praznik svete Agneze se obilježava 21. siječnja. Na taj dan bi rodbina iz okolnih mjesta, Premanture, Ližnjana, Valture dolazila u posjet svojim u Medulin. O praznicima su se svi okupljali jer je u ono vrijeme, kako kaže Aurelia Peteh, jako važno bilo znati tko je rodbina, koga i gdje obitelj ima od rodbine. Djecu su učili da se to nikada ne smije zaboraviti.

Nije ni čudo da svi uvijek pitaju „*čigov si?*“ (čiji si). Tako se znalo tko kojoj porodici pripada i je li među novim osobama u kraju netko možda i rodbina.

Na vjerski blagdan Sv. Nježe prvo bi se otišlo na *mašu* (misu), nakon čega se odlazilo na ručak domaćinima. Na stolu je pristavljena juha, *fuži* s gulašem, *žbrovada* (rezani kiseli kupus) s pršutom, a na kraju bi se služio *kolač* (slastica). Kolač naravno, nije bio kao današnji, više je to bio slatki kruh, ali su mu se radovali i djeca i odrasli jer je bio sastavni dio blagdana: „*...ne kolače kao ovo ča danas jedemo, nego kolač, kako ča ga imaju kad je bilo svadba. Se napravija kruh, ali slatki kruh u krugao kolača. To smo mi zvali kolač.*“³³.

Slavlje se nastavilo na *Pineti* (predio Medulina uz obalu mora) gdje se plesalo, a za djecu su postavljeni vrtuljci: „*...i onda bi napravili tavulac od drveta za plesati i te gondule*“, priča Aurelia Peteh o svojim sjećanjima na dane slavlja.

Pošto se Sv. Nježa slavila u siječnju, zimi, ljudima je bilo često nepogodno za slavlje, sjetili su se da bi bila svečanija svetkovina ljeti. Pa su tako slavili nakon obavljenih poljodjelskih radova, na dan sv. Jakova. Tako je ostalo do danas, samo se stariji žitelji sjećaju da se nekad slavila u siječnju.

³¹ Peteh, A., op.cit., 28.07.2016.

³² Loc.cit.

³³ Loc.cit.

Sveti Jakov se uvijek slavio nedjeljom, i to prvom nedjeljom nakon 25. srpnja. To je bilo slavlje nakon sjetve i *vršidbe* kako bi ljudi proslavili svoje urode: „...jer je završila sezona sjetve, se poželo, pa se povrhlo, pa onda se pošlo mlići. Pa zavisi kako je priroda dala . I onda se na Sv. Jakova, su se napravili ti kolači i fešta.“³⁴ I tada bi u Medulin dolazila obitelj i prijatelji iz okolnih mjesta i svi bi se našli na *Pineti* gdje su slavili. Napravili bi pozornicu, svirala bi glazba, mladi i stari bi plesali. Prodavali su se sladoled i kolači. U Medulinu se tada radio sladoled: „U Medulinu su dva od njih koji su sladoled delali; Lorencin ča ima hoteja i oni ča su imali gostionu Dopo lavoro. I onda na karić i bi vozili i onda bi hodili doli, na Pinetu. Došli su i slastičari iz Pule i bi prodavali.“³⁵, a žene su pravile kolače. Za djecu bi se postavili vrtuljci iz Pule i cijeli narod se veselio. Kasnije se počelo peći i raditi jela kao što su ćevapčići i roštilj.

Po pričanju Aurelie Peteh, nakon *Oslobođenja*, u doba Jugoslavije stanovnici Medulina sazdali su terasu na *Pineti* kako ne bi morali više postavljati daske: „... smo vadili pijesak i mi ženske smo hodili u more i pomogli sve. Dobrovoljnim radom smo napravili. I teracijeri i zidari, svi skupa i muško i žensko. ...i onda više ni bilo sa daskama napravljeno, nego lipo cemenat. Tamo se plesalo muzika, pa bi načinli pozornicu i sve. I tamo se plesalo i feštu delalo.“³⁶

3.2. RADNI ILI GOSPODARSKI OBIČAJI

U ono su se doba u Medulinu sadili pšenica, kukuruz, krumpir i kupus. U vrtu *kapula* (luk), češnjak, radič, *rudica* (kelj). Uglavnom se radilo o biljkama koje su mogle ovisiti o kiši, budući da je voda tek kasnije postavljena.

Bilo je oraha, *mendula* (badema), smokava pa i trešanja, ali ne baš puno. Prodavalo se ono što se imalo jer su i novci bili potrebni. Tko je imao više jaja, s njima je išao na tržnicu. Ponekad se roba samo zamjenjivala, a ponekad i prodavala za novce.

³⁴ Peteh, A., op.cit., 25.07.2016.

³⁵ Loc.cit.

³⁶ Loc.cit.

Šećer i ulje su se u *butigama* (trgovinama) kupovali, odnosno mijenjali za jaja ili nešto drugo. Meso se početkom prošlog stoljeća slabo kupovalo. Medulinci su koristili svoje meso. Svaka kuća je imala barem jednu svinju i kokoši.

Od stoke su se uzgajale krave, volovi, magarci, koze i ovce. Bilo je i boškarina, danas rijetkih i čuvenih bikova. Susjedi su jedan drugome pomagali u čuvanju stada. Stoka je pasla u Kaželi (dio Medulina) i djeca su u tom poslu rado sudjelovala, kada nisu morali odlaziti u školu. Prvo su vodili stoku na lokve da se napije, a onda u Kaželu. To za djecu nije bila samo obaveza, nego i prilika za druženje i igru.

Od poljskih poslova, u Medulinu se uzgajalo i bralo grožđe, krumpir, kukuruz, pšenica. Među velikim kolektivnim poslovima bila je i sječa drva, ali i gradnja kuće. Obitelj to nije mogla sama raditi, nego bi dolazila rodbina i susjedi kako bi se posao brže obavio.

3.2.1. KLANJE

Klanje stoke se obavljalo periodično, od obitelji do obitelji. Prvo bi jedna obitelj klala i u tome su svi pomagali. Meso se dijelilo među susjedima, a kada bi se potrošilo klalo se u drugoj kući. Sve se to radilo iz razloga što tada nije bilo hladnjaka i ljudi su se na razne načine snalazili kako bi održavali hranu i meso.

Prije početka klanja pojelo bi se par suhих smokava, malo *smokvenjaka* (slastica) i popila čašica rakije. Iskoristilo se sve pa čak i krv životinje. Ona je poslužila za pravljenje krvavica, *devenica* i crnog kruha. Za razliku od krvavica, *devenice* su slatke jer bi u njih stavljali i grožđice. Krvavice i *devenice* bi se prvo skuhale i onda stavljale sušiti na *pod* (tavan). Kasnije bi ih domaćica po potrebi rezala i stavljala na ognjište peći.

Za ručak bi se spremio gulaš od svinjskih iznutrica i pristavljao s *palentom* (kukuruzna krupica), a za večeru juha od glave, pečeni *ombolo* i *žbrovada* (kiseli kupus). Nakon što se završilo s klanjem, došli bi susjedi i obitelj kako bi pomogli domaćici sortirati meso. Radile su se kobasice, pripremalo meso za *očrke* (čvarke), solili se pršuti, radili su *murelu* (povezane kobasice) i *štolu* (dio svinjskog mesa). Sve

bi objesili na jednu šipku tako da lišće lovora bude između svakog proizvoda kako bi dobio određen miris te bi ga potom odnijeli na *pod* sušiti. Neko meso je držano u masti kako se ne bi pokvarilo. Nije bilo izobilja, ali ono što su imali podijelili bi i sa slašću jeli zajedno. Do kasno u noć žene su to pripremale i istodobno se družile, pričale i šalile, a muškarci *bi se vrgli igrati harte* (igrali bi karte).

3.2.2. VRŠIDBA

Slika 6. Medulinka u žitu

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

Prije široke upotrebe kombajna, žito se želo ručno. Muškarci bi želi dok bi žene vezale pšenicu u snopove pomoću stabljika raži. Najbolje to opisuje Marija Peruško u svom Rječniku medulinskog govora: „*Šenica se žela srpon na rukovete, a rukovete su se slagale na snope. Snopi bi se vezivali s pasin od šegala.*“³⁷ Pšenica se prevozila vozom što bliže *štali* (staji).

³⁷ Peruško, M., op.cit., str. 215.

Slika 7. Žetva pšenice

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

U ono vrijeme u Medulinu nije bilo velikih mašina za vršidbu nego su se naručivale iz Valture. Tek kasnije su došli kombajni. Za rad na vršilici bilo je potrebno mnogo radnika. Jedan bi dizao snopove pšenice vilama, jedan bi odvezivao snopove, a jedan ih je bacao u stroj. Netko je morao stajati i pridržavati vreće u koje se punila pšenica. Njih nekoliko je bacalo slamu kako bi dvoje – troje moglo odmah pripremati *prnat* (složeno sijeno) u štalu, a od onoga što nije stalo pravili bi *kope* (stogove sijena): „*Kopa se delala od sijena, stožer je imala, a prnat se u široko sa špagon vezao.*“³⁸

³⁸ Peteh, A., op.cit., 28.07.2016.

Slika 8. Žetva

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

Nakon vršidbe obavezno je išlo slavlje: „*Onda bi se jedna velika plahta stavila na pod i bi se napravila marena. Se kuhala jaja na salatu. Tvrda jaja bi se izrezalo na polovicu, malo ulja octa, papra i soli. Pa malo pršuta, sira, friškega kruha i vina. ... onda bi se kao jena mala feštica napravila.*“³⁹

³⁹ Peteh, A., op.cit., 28.07.2016.

3.2.3. BRANJE GROŽĐA

Slika 9. Boškarin

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

Grožđe zahtijeva cjelogodišnju pažnju. Krajem ožujka bi se podrezivalo pa vezivalo. Moralo se sumporiti i prskati lišće modrom galicom. Branje grožđa je uvijek bilo krajem kolovoza i početkom rujna. Da bi se moglo otići u branje, trebala se za njega dobiti dozvola. Njena je cijena ovisila o danima koji su potrebni za dovoz grožđa do kuće. Onaj tko ju nije imao, mogao je dobiti *multu* (kaznu).

U berbu se kretalo ujutro i išli su i mladi i stari, muškarci i žene. Bačve su se vozile vozovima koje su vukli krave ili volovi. Kada bi se napunile, odnosilo bi se grožđe kući gdje se gazilo i pretakalo u druge bačve. Nakon toga se opet odlazilo u vinograd po još grožđa. Za okrjepu su nosili kobasice, pršuta, sira i svježega kruha, a čula se i vesela pjesma. Plaća za pomoć u branju bio je snop grožđa koji je svatko mogao sebi uzeti: „...oni koji su ti došli pomoći delati bi si ponesa faš grozja doma. To mu je bila plaća.“⁴⁰

Zanimljiv je način na koji su se ljudi snalazili kako bi imali svježeg grožđa i u zimi. Na granu sa grožđem stavljali su polovice krumpira koji bi vlažio grožđe, a samu bi granu čuvali na tavanu: „onda su znale žene ubrati štricu i ... bi odrezala krumpir i ...

⁴⁰ Peteh, A., op.cit., 29.07.2016.

na svaki kraj bi ga stavila. Gori na pod bi ga vrgla i neka visi. Onda je to vajka umidno držalo i grožđe ne bi se osušilo. Još za vrime zime.“⁴¹

3.2.4. BRANJE KUKURUZA

Slika 10. Medulinci se vraćaju s polja

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

Kukuruz se brao u rujnu. Nakon berbe bi ga donijeli kući gdje bi ga zajedno sa susjedima čistili. Ostavljali su dva-tri lijepa lista kojima bi vezivali kukuruze jedan za drugi. To bi vezali za vrbine prutove ili špage pričvršćene za grede po *podin* (na tavanima) ili u konobama i ostavljali da se suši.

Ostatak su nosili mljeti u mlin kod barba Blaža, a kasnije i u Ližnjan i Šišan. Kukuruz su koristili za prehranu u *manestrama*, radili su *kurnjete* (kokice), ali bi njime hranili i prasce te kokoši.

⁴¹ Peteh, A., op.cit., 29.07.2016.

Od lišća su radili *pjarice* (slamarice od kukuruzovine), odnosno madracima bi mijenjali prošlogodišnje lišće, novim.

3.2.5. ZIDANJE KUĆE

Slika 11. Selo

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

Slika 12. Pod Murvom

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

Kuće su se zidale od kamena, dobivenog iz medulinskih *kava* (kamenoloma), od pijeska koji se vadio iz mora u *Bijeci* (pjeskovita uvala) te vapna koje su ljudi napravili u *japlenicama* (vapnicama). U *Kaželi* (dio Medulina) su postojale dvije *japlenice*, veća i manja u kojima se zagrijavao i pekao kamen. Ljudi bi dovezli pun voz (volovska kola) drva kojima se palila vatra kako bi se *japlenica* zagrijala do visoke temperature. Grijanje *japlenice* je trajalo danima prije nego bi unutra i stavili kamen. Nakon što je kamen ispečen odvozili bi ga kući i drobili ga u *japnarici* (jama za vapno) koju je skoro svako dvorište imalo. Ovdje se kamen polijevao vodom i rastvarao. Na taj način se pravilo vapno.

Vapno se koristilo, osim za zidanje kuće, i za dezinfekciju kokošinca kada bi se pojavile *tikuti* (uši na kokošima), dezinfekciju kuća i krečenje.

Slika 13. Medulinska Placa

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

Ljudi bi sami projektirali svoje kuće prema vlastitim potrebama. Tada nisu dolazili majstori nego bi u pomoć dolazili susjedi i rodbina. U kućama su imali kuhinju, spavaće sobe i konoba. Broj soba je zavisio od obitelji do obitelji. Toalet nije bio u sklopu kuće, nego zasebno u dvorištu.

Kuće nisu bile izvana ožbukane, dok unutra jesu, a na stropovima su imale drvene grede. Svaka kuća je imala i tavan na kojem bi odlagali hranu.

3.3. ŽIVOTNI ILI OBITELJSKI OBIČAJI

3.3.1. RANO DJETINJSTVO

Slika 14. Djetinjstvo

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

U Medulinu je 30-ih godina dvadesetog stoljeća postojala babica koju su Medulinci zvali *komunska* (općinska) babica. Ona je bila priučena za pomaganje pri porodu i njegu novorođenčeta. Živjela je u Medulinu i pomagala pri porodu i nakon njega.

Nakon poroda, žene nisu četrdeset dana izlazile iz kuće, a pomagale bi im majke, svekrve ili susjede. Pripremale bi hranu, pomagale u čišćenju i poslovima koje one nisu mogle tada obavljati.

Imena djeci davala su se po djedovima ili bakama. Najčešća imena tog vremena bila su talijanska kao što su Đordano, Bruno, Vittorio, ali i hrvatska kao Grgo, Jakov, Martin, Anton, Tone, Josip, Bepo, Ivan, Pere - Petar, a ženska Fuma, Juština, Foška, Roža, Marija, Kata, Ludmila.

Dječje pelene su bile slojevite i to donji dio od flanela na koji se stavljala pelena od platna. To se povezalo povelom: „*Se ga fašalo. Jer najprije bi fašu stavila doli, ondar rubinu od flanele, rubinu od platna i ondar bi se sa rubinima zamotali i ondar bi ga počela motati i bi ga zamotala kako bigu.*“⁴² Znalo se kako se povija i kada se i kako pelene suše. Svugdje je morao postojati red. Tada je postojala uzrečica: „*Šest sati prije nego sunce zalazi triba pokupiti rubine jer ako pustiš vani da će dica plakati.*“⁴³

I u ono je vrijeme bilo žena koje nisu imale mlijeka ili bi morale cijeli dan raditi (kao sluškinje u Puli) pa nisu mogle nahraniti dijete. Tada bi se dijete nosilo roditelji koja ima mlijeka. Već 50-ih godina prošlog stoljeća postojale su dude i bočice kojima se dijete moglo dohraniti, u slučaju potrebe. Kupovali su u ljekarni neku vrstu jogurta i pripremali kiselo mlijeko.

Bio je običaj da roditelji pupkovinu zamotaju i sačuvaju, a kad dijete naraste dale bi mu da ju razmoti. Ako bi ju uspjelo razmotati, reklo bi se da će biti uspješno u životu ili da je spremno za školu: „*To je bilo puno čvorova vezano sa gazom i kad si iša u prvi razred mu se to dalo da razveže čvove. Ako je mogao sve to razvezati, znači da je spremno za školu.*“⁴⁴

Kad djetetu ispadne prvi zub, stavilo bi ga se pod jastuk i dobilo novce za njega. Za te novce, kupilo bi se voće ili mliječne bombone: „*I onda bismo u nedilju pošle na Placu. ...oni su prodavali na čašu žinžule pa bimo hodile si kupiti. ...ili štolvere onako na ćikare su prodavali.*“⁴⁵ Stariji bi od prvog zuba znali napraviti privjesak.

⁴² Peteh, A., op.cit., 29.07.2016.

⁴³ Loc.cit.

⁴⁴ Lorencin, S., op.cit., 01.09.2016.

⁴⁵ Peteh, A., op.cit., 29.07.2016.

3.3.2. VJENČANJE, PIR

Prije vjenčanja bi mladoženjina obitelj pripremila sobu za svoju nevjestu i sebe: „...ondar bi napravili štramac od vune, pa se prala vuna, pa bi to žene češljale. ... i bi se napravila soba, krevet. Svekrva je sve to pripremila, je prontala. A nevista bi si donesla svoj koreda. Koreda bi se doneslo dan prije da si ona potlen vrže na svoje misko.“⁴⁶

Kada su se djevojka i dečko vjenčavali, bilo je to veliko seosko veselje. Mladike su uvijek bile odjevene u bijelo s velom na glavi, a mladoženje su bili u crnom odijelu.

Na sam dan vjenčanja mladoženjini se gosti skupe kod njega, a nevjestini kod nje. U povorci, mladoženja sa svojim gostima krene po mladu. Kada bi došli kod nje, dočekale su ih određene prepreke, kao što su mreža od konopaca, voz na ulazu i slično. Stari svat pokušava nagovoriti nevjestine svatove da uđu. Nakon određenog dogovaranja pošalju im par djevojaka obučenih u mladu, ali oni kažu da ona nije njihova. Kada pošalju mladu, mladoženja odgovori „to je moja golubica“ i puste ih unutra. Malo bi se veselili uz harmoniku i krenuli zajedno prema crkvi.

Slika 15. Medulinski pir

Izvor: obiteljski album Marije Peteh

⁴⁶ Peteh, A., op.cit., 29.07.2016.

Nakon vjenčanja u crkvi, povorka bi krenula u gostionicu *Dopo lavoro* ili kod *Bumbara*, kako su zvali čovjeka koji je također imao terasu, malo se okrijepiti. Putem su ljudi izlazili iz svojih kuća i nudili na *gvantjeri* (poslužavniku) vino ili likere svatovima. Za uzvrat su dobili par *kunfetih* (svatovski bomboni).

Kada su došli u gostionicu, malo su se okrijepili i plesali pa bi se zaputili mladoženjinoj kući na ručak. Kada bi mladi došli na vrata kuće, svekrva bi stavila *karpēt* (pleteni vuneni sag) oko nevjeste i potegnula ju u kuću. Isti bi joj kasnije i poklonila. Tu se ručalo, plesalo i sviralo na harmonici. Žene koje su pomagale, prostrle su stol na kojem su bili pršut, sir, kokošji ili goveđi gulaš sa *fužima*, kiseli kupus, pečeno meso. Jeo se *kolač*, a u novije vrijeme su se spremali i domaći keksi, mramorni kolač, orahnjača i savijača s jabukama.

Nakon toga se opet krenulo u šetnju selom, dok žene nisu pripremile sve za večeru. Tada bi napravili pečenja od telca ili janjca, a ostali bi i *fuža* od ručka i tu se veselilo do kasno u noć.

Slika 16. Vjenčanje

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

Takva vjenčanja su se radila 30-ih godina prošlog stoljeća i kasnije. Međutim, elementarna ritualistička pravila postoje i danas jer su vjenčanja vjerojatno najduža tradicija i prate ih, manje više, iste socijalne norme kroz stoljeća. Slavljenje, pjesma, ples, raskošna trpeza u modernom obliku traju i danas. Održavanje tradicije ovdje ima veliku šansu jer sve više postaje moderno među mladima da se vjenčanja organiziraju na tradicionalni način pri čemu se ovdje opisani običaji prakticiraju, renoviraju i polako vraćaju u život. Naravno, vraćaju se i kroz medije i festivale koji populariziraju tradiciju.

4. OBIČAJI VEZANI UZ SVAKODNEVNI ŽIVOT

4.1. DOM I OGNJIŠTE

Slika 17. Medulinka prede vunu

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

Od starina glavno mjesto okupljanja bilo je ognjište. Koristilo je za pripravu hrane, grijanje i druženje. Ognjište je s gornje strane imalo *napu* na kojoj su stajali ukrasni i uporabni predmeti, kao što su čaše, mali lončići i ostalo. Oko ognjišta su bili klupe za sjedenje ili kako bi Medulinci rekli *bankete* ili *bančići*. One su imali otvor gdje bi se držala drva, a na poklopcima se sjedilo. Po ognjištu se cijnila kuća. Bogatija kuća je imala sve ono što je trebalo za korištenje ognjišta kao što su *mulete* (hvataljke za žar), metlica, *škovacera* (lopatica) i ostalo. Sve je to visjelo. Dole su bile *trpije*, željezni tronošci na koje se polaže lonac za kuhanje na ognjištu, ispod kojih je bila *žerava*. Ognjište se znalo i pomesti. Bila je tu i lopatica kojom se *lug* (pepeo) kupio.

Ognjište je bilo srce kuće, tu se razgovaralo, djeca su se tu okupljala, slušala su starije. Navečer bi se sastala obitelj i uvijek se pričalo. Počelo se s dogovorima za poslove slijedećeg dana, koje je vodila glava obitelji. Kasnije bi se vodili neobavezni razgovori. Pričalo se o obitelji, pogotovo obitelji koja nije često prisutna. Na taj način djeca bi upoznavala svoje pretke, naučila bi rodoslovno stablo kroz usmenu predaju.

Jako je bilo važno da znaš *ki ti je rod i di ti baba i did imaju rodbine*. Peklo bi se *kostanje* (kestanje) ili *kurnjeti* (kokice), a znalo se zaigrati *na karte*. Došla bi rodbina ili prijatelji pa se igrala briškula ili *bi se na moru igralo* (igra na prste, uzvikivanjem brojeva).

Ljepotu i značaj ognjišta prekrasno opisuje Marija Peruško, rođ. Lorencin, 1940. u svojoj, još neizdanoj, zbirci pjesama:

KURNJETI

Oganj plamika

Na ognjištu,

Did, baba i otac

Na banketi

Naginju iz vrča,

Moj brat i ja

Na bančiću,

A mater stoječki

Vrti broštulin.

Na komoštri zadijen

Usrid plamika

Pleše broštulin,

Stenje cok

Svako toliko pukne,

Hiti svitle iskre

U naše noge

Pa utapa svoju tugu

U suren lugu

*Kad se domisli
Da je stablo bija.
Žuta zrna frmentuna
Roštaju u broštulinu.
Kad mu se srce zgrije
Kurnjet pukne,
Se rascvita i nasmije.
Mater vrti broštulin,
Kurnjeti prckaju
A mi pivamo:
Pukni, pukni pazdavac
Dok ne dođe moj otac.
Kad najenput
Zagrmi broštulin,
Aaa, su počeli...
Mater zaviče:
Raneboga, dica, tako su
Četrdeset i četrtre
Šicali od Vrčevana...
U enon hipu
Materina suza iskru ugasi,
Kuntento nas ponudila:
Na dica, to van
Je povečerač.
Kurnjeti su*

*Pod zubin hrskali,
A mi smo mljackali.
Svi smo se u oči gledali
Z didon i babon škercali,
Samo ča naša mater pensa
Nikad nismo znali.
Svaku večer,
Mater je povečerak
Bez ričete prontala
I u postelju nas
Site poslala.*

Ljeti bi se sjedilo vani u hladu: „*Su bili šantaduri od kamena načinjeni ili bančić si si donesa. I onda ljudi bi se vajk razgovarali. Vajk bi o nečemu govorili.*“⁴⁷

Slika 18. Na bančiću

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

⁴⁷ Peteh, A., op.cit., 29.07.2016.

Kasnije se rušilo ognjište da bi se stavila peć na drva: „...*tako su nestala ognjišta i nestale su priče. Nestala su poznanstva i prijateljstva i braća... jer ako nema više ognjištih, ne moreš više ništa pričati.*“⁴⁸

Staro značenje ognjišta kao fizičkog objekta u kućanstvu, mjesta gdje se grijalo i kuhalo, a posebno razgovaralo potpuno je iščezlo. Možda danas kuhinja još uvijek odražava poštivanje centralnog mjesta u kući, ali ognjište kao tradicionalna svetkovina ostaje simbol života obitelji i kuće.

4.2. PREHRANA

Prehrana se najvećim dijelom sastojala od proizvoda domaćeg poljodjelstva te proizvoda do kojih su dolazili razmjenom, a samo su manji broj namirnica kupovali. Kada bi se veće životinje zaklalo, dio se davao susjedima i obitelji. Kada bi se to pojelo, netko drugi bi imao klanje. Sve se to radilo jer nije bilo struje i hladnjaka. Taj problem se rješavao tako da se sezonsko povrće kiseli, od voća i divljih plodova radio se sok, poneki bi napravili i pekmez, a meso bi se stavljalo u mast. Pravili bi se suhomesnati proizvodi kao što su kobasice, krvavice i panceta. Svinjska pisanica i pršut bi se sušili. Sve se to radilo iz razloga što se tako pripremljeni proizvodi nisu kvarili. Koristili su sve iz prirode što se može uzeti, kuhalo se svaki dan novo jelo i ništa se nije bacalo.

Svakodnevna prehrana ovisila je o dobi godine, a kroz cijelu godinu se uvijek jela *manestra*, *žbrovada* i *palenta*. Pa tako imamo razne varijante *manestre*; *bila manestra* (maneštra od krumpira), *manestra od fažola*, *manestra od koromaća*, *manestra od fara* (ječma), *jota*, *sočivo* (vrsta manestre koja se jela na Badnjak). *Palenta* se jela sa mlijekom, naribanim sirom, uz brudete ili gulaše. *Žbrovada* je kupus ukiseljen u *dropu* (komini) koji se kuhao i jeo sa kobasicama ili drugim mesom. Repu su također znali kiseliti na isti način.

Jela su se jaja uz salatu, što je posebno bio običaj nakon vršidbe. Pržili su *krpanice* koje su jeli slatke.

⁴⁸ Peteh, A., op.cit., 29.07.2016.

Za nedjelju se ubijala jedna kokoš kako bi se napravila juha i gulaš: „*Doma si ima uvik kokoš tako da bi je ubija. Od krila, vrata, glave i onog bi se sve očistilo, bi se načinila juha, a ono drugo na komadiće za gulaš. Nije bija pun pjat mesa. Jena fameja od tri četiri dice i muž i žena. Ali su se fuži delali svaku nedilju. To bi bilo po nedilji, a druge dane se ilo kako se rivalo.*“⁴⁹

Od slastica spremali su *groštule* za pust i krštenja, *fritule* za Božić, *turtu* i i *šišerice* za Vazan. Također su znali napraviti *smokvenjake* dok su *devenice* pripremali pri klanju.

Za bogatiji ukus jelima dodavali su koromač, *kostriš* (dragušac), radič, matovilac i drugo samoniklo bilje. Sami su radili *pešt* koji su dodavali *manestri* ili *žbrovadi*. Komad slanine bi odrezali te stavili na *peštarolu* i sjeckali posebnim nožem za *pešt* toliko dugo dok nije postalo kremasto. U tu smjesu se dodavao i češnjak.

Domaćinstva su počela kupovati peći 40-ih godina 20. st. i kasnije, a prije su imala ognjišta na kojima se nije mogao peći kruh. Iz tog je razloga u Medulinu postojalo nekoliko obitelji koji su imali krušnu peć gdje su ostali odlazili peći kada bi se dogovorili s njima. Kruh se mijesio i pekao subotom za cijeli tjedan: „...*bi žene načinile po šest sedan hlib, bige. I onda bi se poneslo, si zna kod koga ćeš. I onda bi te naručile. I cilu šetimanu si ija onaj trdi kruh. ...nisi plaća u novcu, nego si posebno jenu bigicu da.*

To je bila pećarina.“⁵⁰

⁴⁹ Peteh, op.cit., 28.07.2016.

⁵⁰ Ibidem, 29.07.2016.

4.3. PRANJE ODJEĆE

Slika 19. Donošenje vode za domaćinstvo

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

U doba kada još nisu bile provučene cijevi za vodovod, mještani su morali odlaziti po vodu za piće, pripremu jela i pranje odjeće na slavinu koja je napravljena u centru sela, na *Placi*. Žene su vodu nosile u *bremenici*: „...*bile su žene koje su imale veliku brentu, koju bi opasale oko sebe i bi vrgle na rame. A starije su imale male brente, sa onom ručkom, kao kad se grede trgati vinograd.*“⁵¹ Voda se nosila u subotu kako bi se mogao spraviti ručak za nedjelju, a ponedjeljkom se prala odjeća.

⁵¹ Peteh, A., op.cit., 25.07.2016.

Slika 20. Medulinka na perilu

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

Slika 21. Na Funtani, žene režentaju robu

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

Odjeća bi se prala vani u velikim drvenim bačvama. Stavila bi se u praznu bačvu, a na vrh bačve bi se stavilo bijelo platno koje bi se fiksiralo obručem da ne padne. Na to platno se stavljao *lug* (pepeo). Vruća voda bi se lijevala u bačvu preko pepela. On je imao ulogu deterdženta. Osim njega neki su koristili i sapun napravljen od ostataka praseće kože i sala, a imali su i natrijevu lužinu koji su zvali *šoda*: „*Robu se perevalo na ruke, u lušiji. Lušiju bi žena načinila ovako: u goledu bi se naslagala bila roba (šara roba se prala šeparato), goleda bi se prekrila s eno krpon- lužnjakon i fermala s obručom, na krpju bi se posija lug i pomalo zaliva s teplon vodon.*“⁵² Nakon pranja stavile su u *bremenice* (posuda za nošenje vode na leđima) i zaputile se prema moru gdje je postojao izvor slatke vode i postavljena *perila* (glatke stijene na kojima su ispirali robu) na kojima su *režentale* (isprale) robu. Nakon toga bi čistu robu nosile kući na sušenje. One koje nisu mogle tu tešku robu nositi uzbrdo do kuće, poslagale bi ju na obližnji suhozid i pričekale da se osuši.

⁵² Peruško, M., op.cit., str. 119.

5. SJEĆANJA IZ DJETINJSTVA STARIH MEDULINACA

5.1. VRTIĆ, ŠKOLA, DRUŠTVENI ŽIVOT

Vrtić

Slika 22. Medulinska djeca iz vrtića

Izvor: obiteljski album Marije Peteh

Prema predaji starijih Medulinaca, zabilježeno je da je prvi vrtić u Medulinu postojao još 1935. godine, ali nije sigurno kada se otvorio. Nalazio se na *Slanen puču* (dio Medulina).

Sastojao se od jedne prostorije u kojoj su boravila djeca, kuhinje i dvorišta. U prostoriji su bile klupe, kao u školi, za kojima su djeca crtala, izrađivala razne stvari papirom. Svako dijete je imalo svoju kutiju u kojoj su imali radni materijal. Kad je došlo vrijeme ručku, složili bi radni materijal, klupe su složili uz rub prostorije i na taj način napravili veliki stol za kojim su jeli.

Slika 23. U vrtiću, 1937.

Izvor: obiteljski album Marije Peteh

S obzirom da su djeca bila skoro cijeli dan u vrtiću, kao i danas, trebala su odspavati, što su činili također za klupama.

Osim igara sa papirom i crtanja, djeca su se igrala u dvorištu . Čuvala ih je *maestra* (učiteljica) koja bi stajala ili sjedila na stepenicama i nadzirala djecu dok se igraju, a ponekada bi im pričala i priče.

Slika 24. Igra u dvorištu vrtića

Izvor: obiteljski album Marije Peteh

Škola

Slika 25. Škola u doba Italije

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

Do *Oslobođenja* 1945. u Medulinu je postojala škola koja se održavala na talijanskom jeziku. Budući da se u Medulinu pričalo samo hrvatski, djeca su znala imati probleme prilikom praćenja nastave. Do 1947. godine djecu se obrazovalo u petogodišnjem programu, a nakon toga se obrazovanje povećalo na osmogodišnje osnovno školovanje.

Slika 26. Đaci, 1946.

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

Učenici su 30-ih godina prošlog stoljeća imali samo malu pločicu sa spužvom po kojoj su pisali kredama. Kasnije, 40-ih godina, zbog ratnih okolnosti i neimaštine nije bilo bilježnica pa bi se svakako snalazili. Na *škartočima* (papirnata vrećica) od papira bi jedan uzimao bilješke i onda bi se sastali kod njega kako bi učili. Sutradan je to činio drugi. Kasnije, kada je Istra pripala Jugoslaviji, imali su male torbice u kojima su nosili nešto malo pribora: „...*pisanku za račun, pisanku za pisanje, olovku. I krede smo imali i male pločice na kojima su spužvice. Imali smo i one duguljaste bilježnice za lijepo pisanje - krasopis. A tintom i perom smo pisali krasopis.*“⁵³ Već 1947. godine izašla je prva početnica koju su u ratu, ratni učitelji osmislili.

⁵³ Prema kazivanju Marije Peruško, rođ. Lorencin, 1940. Usmeni intervju vođen u Medulinu, 25. kolovoza 2016.

Društveni život

Slika 27. Prijateljstvo

Izvor: obiteljski album Marije Peteh

Djeci i mladima nikada nije bilo dosadno. Smišljali su razne igre, maštovito koristili kamenčiće, drva i otpadne stvari kako bi oplemenili igre. Igrali su se i dok su čuvali krave ili ovce.

Osim raznih igara, koje ću navesti u posebnom poglavlju, mladi su uživali i u plesu. U Medulinu je postojala folklorna udruga *Seljačka sloga Medulin* gdje se učio plesati *balon* (narodni medulinski ples). S udrugom bi često putovali i nastupali po Jugoslaviji. Tada su se stvarala velika prijateljstva kojih se i danas neki Medulinci sjećaju.

Slika 28. Medulinke u kolu

Izvor: obiteljski album Marije Peteh

Mladež je odlazila na plesove subotom i nedjeljom gdje su se plesali tada moderni plesovi. Srijedom i subotom su se održavale kino predstave koje je jedan mještanin organizirao: „ *Ecio bi napisa i stavija na tablu na placi- u sridu su ti i ti filmovi. Ako ne bi zna ki film će imati, bi napisa- kino predstava.*“⁵⁴ Kada se otvorila čitaonica u Medulinu, dobili su i televiziju pa su mogli svakodnevno otići pogledati emisije koje su se prikazivale.

Ljeti bi odlazili na kupanje. Ako netko nije znao plivati, napravio bi opasač sa tikvama koje imaju usko grlo i okruglo tijelo. To bi zavezao za struk. Izvadili bi meso tikve, ostavili da se osuši , povezali ih špagom i opasali o struk. Na takav način nisu mogli potonuti. Također bi takve prazne tikve koristili za vodu kada bi odlazili na ispašu sa stokom.

Kako kaže Marija Peruško: „...*dječji život je bio mnogo bogatiji nego danas. Svakodnevno smo se igrali i družili svi zajedno.*“

⁵⁴Lorencin, S., op.cit., 01.09.2016.

Slika 29. Ispred gostionice „Dopo lavoro“

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

5.2. IGRE IZ DJETINJSTVA

Djeca su se igrala u kući, *korti* (dvorištu), na *kružerami* (raskršćima), u polju, na moru. Bila su jako kreativna i sama su smišljala svoje igre i igračke jer gotovih igračaka nisu imala. Prateći svakodnevni rad roditelja, onda kad se sve na ruke *delalo* (radilo), imitirala su roditelje. Pomažući u poslovima razvijala su svoju maštu, stjecala radne navike i kreirala svoju zabavu.

Slika 30. Dječak u igri

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

*I moja školja je puna ulja*⁵⁵ - ova se igra igrala u Kaželi, kada bi djeca čuvala krave ili ovce. Djeca bi našla okrugli kamen i štap, napravila bi rupu u zemlji i pobjednik bi bio onaj tko prvi ubaci kamen u rupu gurajući ga štapom.

*Pike pake*⁵⁶ - igralo se s pet kamenčića. Četiri kamenčića bi se postavilo na tlo, a jedan bi se bacao u zrak. Dok je taj jedan padao, moralo bi se pokupiti jedan sa tla i uloviti jednog iz zraka. Opet bi se bacao jedan kamenčić kada bi se pokupio još jedan s poda i ulovio kamenčić iz zraka. Sada su bila tri u šaci. Ponavljalo se sve dok se ne bi sakupilo svih pet kamenčića u šaku.

⁵⁵ Peteh, A., op.cit., 25.07.2016.

⁵⁶ Loc.cit.

*Na škvilce*⁵⁷ - igra skrivača. Jedno dijete se okrene prema stablu ili zidu i zatvorenih očiju broji. Ostali se sakrivaju. Kada završi brojanje, kaže: „1, 2, 3 ki ni, ki je, franka za sve.“ Tada krene tražiti prijatelje. Ako nekog vidi, mora doći do mjesta gdje je brojao i pljunuti na njega. Ako dođe neki od igrača prije igrača koji je brojao, isto mora pljunuti i javiti se da se spasio. Onaj koji zadnji ostane, a da se nije spasio, broji u slijedećoj igri.

*Pančuja*⁵⁸ - igra se igrala sa dva štapića različite veličine. Jedan je bio dugačak desetak centimetara, a drugi dvadesetak centimetara. Bili su posloženi u T na način da je manji svojom sredinom naslonjen na veći. Udarili bi veći štap i pobjednik je bio onaj kome je skočio dalje.

Slika 31. U autiću

Izvor: arhiva Društva kulturno umjetničkog stvaralaštva MENDULA, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine

⁵⁷ Peteh, op.cit., 25.07.2016.

⁵⁸ Prema kazivanju Anice Ramić, rođ. Lorencin, 1939. Usmeni intervju vođen je 31. srpnja 2016.

*Božji greb*⁵⁹ - djeca bi u vrtu iskopala rupicu u zemlji i u nju stavljala sravnati papir od bombona. Papiri bi bili u različitim bojama. Papir u rupi bi prekrili staklom. Gledali bi papirić kroz staklo i birali čiji je ljepši. Ovu su igru igrale djevojčice.

*Pašarete*⁶⁰ - na obali mora bi svatko uzeo što plosnatiji obli kamen i bacao u more na način da se kamen odbije od površine mora. Pobjednik je onaj kojem više puta odskoči kamen. Danas tu igru zovemo žabice.

*Šalta šu*⁶¹ - jedno dijete bi kleknulo i sklupčalo se. Drugi su skakali preko njega na način da ga se nije smjelo dotaknuti.

*Skakanje priko špage, konopa*⁶² - dvoje djece je držalo konop za krajeve, a treće je bilo u sredini, između njih. Konop su vrtjeli u krug, a treći je preskakivao.

*Tira la fune*⁶³ (*povlačenje konopa*) - ovu su igru snage obično igrali dječaci. Podijelili bi se u dvije skupine, označili bi crtom sredinu te bi svaka skupina potezala konop na svoje polje. Pobjedila bi ona skupina koja dovede suparnike do sredine.

*Fjomba, pračka*⁶⁴ - Za napraviti pračku potrebno je naći granu koja ide u slovo Y. Na rubove bi vezali gumu, a u sredini gume bio bi komad kože na koji bi se postavio kamen, a potom nategnulo gumu i ciljalo. Kao gumu koristili bi pokidanu gumu od bicikla.

*Lutke, pupe*⁶⁵ - i u ono vrijeme djeca su se igrala igre uloga, naročito djevojčice. Igrale su se lutkama, bile su mame, domaćice, životinje. Koristile su stvari kao lončići i izrađivale su lutke od slame. Slamu bi stavile u staru čarapu i tako načinile tijelo. Za glavu bi koristile kuglice od hrasta, a za kosu lišće kukuruza. Neka djeca su imala i kupljene igračke kao što je kuhinja ili krevetić za lutku. To su mogli priuštiti samo oni roditelji koji su radili u Puli za plaću.

⁵⁹ Peteh, A., op.cit., 25.07.2016.

⁶⁰ Peruško, M., op.cit., 25.08.2016.

⁶¹ Peteh, A., op.cit., 25.07.2016.

⁶² Loc.cit.

⁶³ Peteh, A., op.cit., 25.07.2016.

⁶⁴ Loc.cit.

⁶⁵ Ramić, A., op.cit., 31.07.2016.

*Igre s loptom, balom*⁶⁶ - napravili bi loptu od starih čarapa ili ostataka od tkanine, a nekada bi i dobili staru loptu od ljudi koji su rekreativno igrali nogomet. Nogometni klub u Medulinu postoji još od 1920. godine. Dječaci bi igrali nogomet, a djevojčice su se dodavale loptom.

*Cuke*⁶⁷ - u jesen bi, nakon što narastu tikve, gornji dio tikve prerezali, tikvi izvadili unutrašnjost te nožićem napravili usta i oči. Navečer bi tikvu stavili na zid i u njoj upalili svijeću.

5.3. PJESME I RECITACIJE IZ DJETINJSTVA

Jedan, dva, tri
Potukli se fratri
Jedan drugon viče
Pomori mi striče
Kako da ti pomoren
Kad i mene tuču
*I za bradu vuču.*⁶⁸

* * *

Kolo kolo išulanca
Za babinoga janca
Priko mora tanca
*Cince le-le-le-le-le.*⁶⁹

* * *

*CU CU CU*⁷⁰
Cu-cu-cu
Na konju

⁶⁶ Peteh, A., op.cit., 25.07.2016.

⁶⁷ Loc.cit.

⁶⁸ Prema kazivanju Branke Puškadija, rođ. Cukon, 1961. Usmeni intervju vođen u Medulinu, 04. svibnja 2016.

⁶⁹ Loc.cit.

⁷⁰ Loc.cit.

*Baba bere lobodu
Šalje dida po vodu
Ni ni dida ni vode
Pošla ga je iskati
Našla ga je pod brigon
Di se igra s divojkon
Pukla ga je palicon
Hodi dide doma
Svojon staricon.*

** * **

*KLINČIĆI KLONČIĆI⁷¹
Klinčići, klončići, kamo grete?
Jabuke brati.
Ča će nan jabuke?
Prascin davati.
Ča će van prasci
Salo delati.
Ča će vam salo?
Kola mazati.
Ča će nam kola?
Stine peljati.
Ča će vam stine?
Crikvu zidati.
Ča će vam crikva?
Boga moliti.
Ča će vam Bog?
Dušu spasiti.
Ča će vam duša?
Po nebu letiti.*

⁷¹ Puškadija, B., op.cit., 04.05.2016.

* * *

PODNE ZVONI⁷²

*Podne zvoni,
Popa doma ni.
Užina mu se hladi,
Dekla mu se jadi.
Mačka skokla na barkun,
Pa poila makarun.
Mačka skokla na stolicu,
Po poila kobasicu.*

Pjesma se recitirala kada bi djeca čula zvona koja zvone u podne.

* * *

NA PLACI SU JABUKE⁷³

*Na placi se prodaju jabuke (PALAC)
Gremo ih kupiti (KAZAVAC)
Nimamo šoldih (SRIDNJAK)
Ćemo uzeti mami i tati (PRSTENJAK)
Ja ću ih sve kazati (MINJULO)*

⁷² Peteh, A., op.cit., 25.07.2016.

⁷³ Leverić, S. (ur.), op.cit., str. 42.

6. ZAKLJUČAK

Obilje narodnih običaja, svetkovina, tradicija i kolektivnih obaveza prikazuju neiscrpno etnografsko nasljeđe. Ono u prvom redu svjedoči o bogatstvu društvenog života, o odnosu pojedinaca i obitelji u kolektivnom životu, a najviše kako je kolektivni identitet bio određen tradicijom i običajima te regulativama koje su bile prihvaćene od svih. Ovdje opisana tradicija zalazi u sve domene života i demonstrira kako je tradicija zapravo uputa za život. Radnje koje su običajne su svrsishodne, one su praktične naravi i pokazuju kako su se neophodna znanja stvarala, poboljšavala i prenosila s naraštaja na naraštaj. Sudjelovanje svih je bilo obavezno pri čemu je crkva davala legalan okvir i bitno posredovala, ne samo u vjerskim zadacima i spiritualnom prosvjećivanju, već i u organiziranju privrednog, kulturnog i obrazovnog života. Tradicije su uvijek način prenošenja znanja, praksa koja održava kontinuitet ljudske naseobine ali i kolektivno slavlje zajedničkog života i uspjeha u stalnom radu. Obradene tradicije doprinose mentalnom zdravlju ljudi jer je život bio težak, priroda surova, a povijesne okolnosti često nenaklonjene običnom narodu.

Preživljavanje ipak nije bilo samo gola borba za opstanak jer su tradicije najvećim dijelom zasnovane na slavljeničkoj potrebi. Radovanje životu i obilježavanje uspjeha u reprodukciji društva stvaralo je pozitivan duh. Marljivost naroda, pa i u siromaštvu, stimulirana je kroz nagradu koja dolazi na kraju. Česti festivali, bilo crkveni ili kalendarski, udruživanja vezana uz poljoprivredne radove, rođenje, odrastanje, gradnju kuće, prosidbe i vjenčanja – sve je bilo organizirano običajno, kodirano do jednostavnosti tako da se nikada nije stvarala socijalna konfuzija oko neophodnih ljudskih aktivnosti. Ove tradicije svjedoče o vremenima kada su kolektivni identitet i suradnja među ljudima bili osnova socijalne kohezije i zaštite svog načina života.

Uspješnost preživljavanja kroz stoljeća i formiranje etničke, nacionalne i kulturne svijesti naroda na ovom području je nacionalno blago Istrana i Hrvata, ali i drugih etničkih grupa. Kao takvo, ono neminovno zrači kroz vrijeme i često može biti od presudnog značaja u prijelomnim vremenima i nacionalnim krizama, kojih nije bilo malo u posljednjih stotinjak godina.

Duh naroda, zasnovan na jakoj vezanosti za tlo i klimu, a napose za svoj jezik i vjeru, je kroz tradiciju i običaj ostao čvrst i kao takav doprinio regeneraciji nacije, uspješnoj tranziciji u nove državne, ekonomske i socijalne sisteme. U tom smislu moderna Istra i Hrvatska svakako duguju mnogo tom duhu starih vremena.

Regija opisana u ovom radu je danas prosperitetna, ekonomski stabilna te svjetski poznata kao turistička destinacija. Ali taj razvoj nije od jučer, već počinje prije stotina godina. Počinje kada je narod koji je tu živio odredio svojim jezikom svoje kodove ponašanja, način života, ekonomski interes i kada je poštujući taj kod uspješno odolio izazovima prirodnih i društvenih promjena. Zbog toga ti jučerašnji kodovi trebaju biti ponovno ispričani, objašnjeni i osvjetljeni. Ponovno upoznavanje starih tradicija, a možda i ponovno prakticiranje nekih od njih, definitivno vodi produbljenju kulturoloških vidika, većoj solidarnosti ljudi, a možda i boljim načinima rješavanja modernih problema i izazova. Tradicije i običaji kreirani u davninama bili su kolektivni odgovor na izazove onih vremena, a pokazali su se uspješnima. Naravno, ni današnja vremena nisu bez izazova i problema. Stara receptura ponekad može biti najpovoljniji odgovor na današnju ljudsku otuđenost i nedostatak organske solidarnosti.

Cilj ovog rada bio je da se etnografski detaljno predstavi suma starih običaja i tradicija sa zadatkom da se sagleda njihov značaj u formiranju kolektivnog identiteta, a time i njihova korisnost u promišljanju o prošlosti, razumijevanju sadašnjosti i planiranju budućnosti.

Na temelju istraživanja na terenu, metodom intervjua, te analiziranjem dostupne građe, vidljivo je da postoji element usmene zavičajne kulture i baštine Medulina koji se odnosi na narodne običaje koji su prikazani ovim radom te usustavljeni prema zadanom principu koji se navodi u uvodnom dijelu rada.

Došlo se do spoznaja da je točno postojala kultura življenja blagdana kroz godinu, točno su se poštivali vjerski, radni i životni običaji. Takva podjela narodnih običaja očituje se i u mikrolokaciji Medulina što je ovim radom zabilježeno i prikazano. Navedenim se prikazuje da Medulin ima bogatu društvenu baštinu.

Prema svemu istraženome zaključuje se da postoji obilna građa o narodnim običajima u Medulinu. Ovaj rad ih je temeljno prikazao s nadom da će se vršiti dublja istraživanja te da ih je moguće primijeniti u različitim aspektima pa tako i u predškolskom odgoju.

7. KRATKI RJEČNIK MEDULINSKOG GOVORA ⁷⁴

Balon, -a *m.* medulinski narodni ples

Bančić, -a, *mn.* **bančić, -ih** *m.* niska klupica

Banketa, -e, *mn.* **bankete, -et** ž. **1.** velka klupa s naslonom, uz ognjište **2.** duga klupa bez naslona

Bičva, bičve, *mn.* **bičve, -av** ž. čarapa

Biga, -e, *mn.* **bige, big** ž hljeb kruha

Bijeca, -e ž. pjeskovita uvala, plitkog dna

Brageše, -eš *plt.* hlače

Bremenica, vidi *brenta*

Brenta, -e *mn.* **brente, -at** ž. bremenica: duga i uska drvena posuda za nošenje vode na leđima ili na magarcu, u kojoj se odjeća nosila na pranje na funtani.

Brnestra, -e, *mn.* **brnestre, -ar** ž. **bot.** brnistra, žuka (*Spartium junceum*)

Butiga-e, *mn.* **butige, -ig** ž. prodavaonica, dućan

Cimitar, -a, *mn.* **cimitri, -ih** *m.* groblje

Čigov, -a, -o *zam.* čiji

Ćikara, -e *mn.* **ćikare, -ar** ž. šalica za crnu kavu

Delati, delan *nesvrš. prijel.* raditi

Devenica, -e, *mn.* **devenice, -ic** ž. **kulin.** kuhana svinjska debela crijeva nadjevena smjesom od brašna, šećera, svinjske krvi i grožđica

Drop, -a *m.* komina

Facu, -la, *mn.* **facoli, -ih** *m.* rubac za glavu

Fameja, -e, *mn.* **fameje, -ej** ž. obitelj, porodica

Far, fara *m.* oguljeni ječam, kuha se s grahom u *manestri*

Faš, -a, *mn.* **faši, -ih** *m.* snop

Faša, -e *mn.* **faše, faš** ž. **1.** povoj, zavoj **2.** povoj kojim se povija malo dijete

Fašati, fašan *nesvrš., prijel.* omotati, povijati

Fažo, -la, *mn.* **fažoli, -ih** *m.* **bot.** grah

Ferija, -e, *mn.* **ferije, -ij** ž. vjerski blagdan

Fermati, ferman *svrš., prijel.* zaustaviti

⁷⁴ PERUŠKO, M., op.cit., str. 15.-293. U Kratki rječnik medulinskog govora uvrštene su samo riječi spomenute u ovom radu.

Fešta,-e, mn. fešte, fešt ž. svečanost; blagdan; praznik

Forketa,-e mn. forkete, forket ž. ukosnica

Frita,-e, mn. frite, frit ž. **kulin.** kajgana

Fritula,-e, mn. fritule,-ul ž. **kulin.** uštipak

Fruštanj, -a, mn. fruštanji, -ih ž. vrsta debele tkanine od brnistre

Fundać,-a, mn. fundaći,-ih m. talog

Fuž, fuža, mn. fuži,-ih m. **kulin.** popularna istarska vrsta tijesta

Glorija,-e m. **kat.** crkveni zvon koji je objavljivao Uskrs na Veliku subotu

Goleda,-e, mn. golede,-ed ž. drvena kaca s dvije uške na koje se prisloni daska za pranje rublja, a neke su imale uglavljenu *dugu* koja se mogla podizati, za istjecanje vode

Gondula,-e, mn. gondule,-ul ž. vrtuljak

Grop,-a, mn. gropi,-ih m. 1. grm 2. uzao, čvor

Groštula,-e, mn. groštule,-ul ž. **kulin.** tipične istarske slastice

Gvantijera,-e, mn. gvantjere,-er ž. poslužavnik, pladanj

Hoditi nesvrš., neprijel. hodati

Hoteja,-la, mn. hoteli,-ih m. hotel

Isti, in, iš, imo, ite, idu nesvrš. prijel. jesti

Ivanja,-e ž. **kat.** Ivanje

Japlenica, -e, mn. japlenice, -ic ž. vapnenica

Japnarica, -e, mn. japnarice, -ic ž. jama za vapno

Jota,-e, mn. jote, jot ž. **kulin.** tradicionalna istarska kašasta hrana, kuha se od graha i kiselog kupusa ili repe

Kalati, kalan svrš., prijel. 1. spustiti što, sići 2. pojeftiniti 3. smršavjeti 4. cijepati (drvo)

Kamižot,-a, mn. kamižoti, -ih m. topla zimsko podsuknja bez rukava

Kapula,-e, mn. kapule,-ul ž. **bot.** crveni luk (*Allium cepa*)

Karić,-a, mn. karići,-ih m. kolica, ručno izrađeno dječje drveno vozilo na kugličnim ležajevima

Karjola,-e, mn. karjole,-ol ž. tačke

Karpet, -a, mn. karpeti, -ih m. pleteni vuneni sag, rađen u više boja, modrozelenih i crnih niti za žalost, a crvenih, žutih i smeđih za radost. Prema starom običaju nevjestu bi mladoženjina majka nakon vjenčanja povukla s *karpeton* preko praga u kuću.

Kava, -e, mn. kave, kav ž. kamenolom

Kažela, -e ž. pruža se jugoistočno od Medulina i strmo proteže od Vale do morske obale. Narodu omiljena *Kažela* bila je bogatstvo prirode, gdje se napasalo stoku i brati samoniklo bilje

Kolač, -a, mn. kolači, -ih m. kulin. posebno priređen i ukrašen blagdanski kolač, pekao se tradicionalno na kraju žetve na Jakovlju, za svadbe i druge prigode.

Kolorati, koloran nesvrš., prijel., bojiti

Koluran, -a, -o prid. obojan

Komunski, -a, -o prid. općinski

Konkona, -a, mn. konkoni, -ih m. duga pletenica kose uvijena u punđu, na zatiljku glave

Kopa, -e, mn. kope, kop ž. **1.** stog sijena **2.** vrsta simbola u briškuli

Koredo, -a, mn. koreda, -ih sr. dota, miraz, djevojačka oprema

Kortiva, -e, mn. kortive, -iv ž. dvorište

Kostanj, -a, mn. kostanji, -ih m. bot. kesten

Kostriš, -a m. bot., dragušac, divlja jestiva biljka

Kotula, -e, mn. kotule, -ul ž. suknja

Kružera, -e, mn. kružere, -er ž. raskrižje

Kunfet, -a, mn. kunfeti, -ih m. svatovski bombon, badem preliven šećernom glazurom

Kuntrada, -e, mn. kuntrade, -ad ž. kvart u naselju, uličica

Kurdela, -e, mn. kurdele, -el ž. vrpca, traka

Kurnjet, -a, mn. kurnjeti, -ih m. kulin. kokica

Lug, -a m. 1. pepeo **2. bot.** pepelnica na lozi

Lušija, -e, mn. lušije, -ij ž. lukšija, voda u kojoj je prokuhan pepeo

Majnica, -e, mn. majnice, -ic ž. **bot. 1.** cvijet, neven (*Calendula*) **2.** stari običaj prema kojemu bi posljednje noći između travnja i svibnja mladići djevojkama nosili lončanice cvijeća, premještali ih iz jednog dvorišta u drugo i tako pokazivali tajne simpatije.

Kasnije je običaj izgubio tajanstvenu draž jer su mladići očeli prenašati o selu i druge predmete

Manestra, -e, mn. manestre, -ar ž. **kulin.** jelo s gusto ukuhanim grahom, slanutkom, krumpirom i rezancima

Maša, -e, mn. maše, maš ž. misa

Mendula, -e mn. mendue, -ul ž. **bot.** badem (*Prunus dulcis*)

Modrna,-e *mn. modrne, modrn* ž. dio ženske narodne nošnje

Mora, -e, *mn. more, -or* ž. igra na prste, uzvikivanjem brojeva

Multa,-e, *mn. multe* ž. globa

Mureja,-la, *mn. mureli,-ih* *m.* par kobasica

Nažgati, nažgen *svrš., prijel.* upaliti

Ofregati, ofregan *svrš. prijel.* oriban ribačom četkom

Omaškaran,-a,-o *prid.* maskiran

Ondar *pril.* onda: **1.** označuje vrijeme u prošlosti: Ondar se ni živilo kaj danas. **2.** poslije nekog vremena: Operi si ruke pa ondar hodi isti. **3.** dakle, napokon (u vezi s prijedlogom benj): *Benj, reči mi ondar, ča da sad delan.*

Opriti, opren *svrš. prijel.* otvoriti

Oslobođenje,-a, *mn. oslobođenja,-ih* *sr.* oslobođenje: *U Medulinu je oslobođenje kvarnar i pete, dočekalo sve staro i mlado, na Placi se svirilo i kantalo.*

Pajarica, -e, *mn. Pajarice, -ic* ž. slamarica od kukuruzovine

Palenta,-e ž *kulin.* pura, žganci

Pas,-a *mn. pasi,-ih* **1.** pojas **2.** struk

Pasto,-la *mn. pastoli,-lih* *m.* cipela

Pećarina,-e, *mn. pećarine,-in* ž. usluga za pečenje kruha

Pešt,-a, *mn. pešti,-ih* *kulin.* tučena slanina s češnjakom

Peštarola,-e *mn. peštarole,-ol* ž. podeblja daska uokvirena s tri strane na kojoj se tuče slanina i reže meso

Pineta,-e ž. borova šuma na području poluotoka gdje je danas autokamp

Pijat,-a *mn. pijati,-ih* *m.* tanjur

Placa,-e, *mn. Place,-ac* ž središnji trg stare jezgre Medulina okružen blokovima zgrada

Planci,-a, *mn. planci,-ih* *m.* krijes

Pod,-a, *mn. podi,-ih* *m.* potkrovlje, tavan

Portun,-a *mn. portuni,-ih* kućna vrata, veža

Potlen *pril.* poslije

Perilo, -a, *mn. perila, -ih* *sr.* mjesto na kojem se pere: Perila na funtani su bile glatke bile stine poslagane sve okolu funtane.

Prnat,-a, *mn. prnati,-ih* naslagano žito prije vršidbe; naslagana slama nakon vršidbe

Prontati, prontan *svrš., prijel.* pripremiti

Pust,-a *m.* 1. karneval 2. maskota u stiliziranoj odjeći kojoj se nadijeva simbolično ime

Režentati, režentan *svrš., prijel.* isplari rublje

Rivati, rivan *svrš. prijel.* stići što obaviti

Rompati, rompan *nesvrš., prijel.* lupati, stvarati buku

Rubina, -e, mn. rubine, -in *ž.* pelena

Rudica,-e, mn. rudice,-ic *ž. bot.* kelj

Rukoveta,-e, mn. rukovete,-et *ž.* rukovet

Sfrigati, sfrigan *svrš. prijel.* ispržiti

Slani puč,-a *m.* Idući cestom od *Place* u ulicu *Sad* dolazi se na *Slani puč*, raskršće koje je nekad bilo od iznimne važnosti za mještane. Na sredini raskršća, između kuća, nalazio se nekad *puč*, a u njemu slana voda, otuda naziv. Pored *puča* su bile i dvije *vaške*, viša za napajanje goleda i niža, duga iz koje su pile ovce.

Smokvenjak,-a, mn. smokvenjaki,-ih *m.* samljevene suhe smokve oblikovane u gljepčiče

Snopi,-a mn. snopi, -ih *m.* snop

Sočivo,-a, mn. sočiva,-ih *sr. kulin.* vrsta nanestre

Spati, spin *nesvrš., neprijel.* spavati

Sveta Nježa,-e (Agnjija) *kat. Sveta Nježa je zaštitica Medulina, dođe na dvajset i jedan denara*

Šantadur,-a, mn. šantaduri,-ih *m.* duguljasta kamena klupa ispred kuća

Šegala,-e, mn. šegale,-al *ž. bot.* raž (*Secale cereale*)

Šenica -e, mn. šenice,-ic *ž. bot.* pšenica (*Triticum*)

Šetemana,-e mn. šetemane,-an *ž.* tjedan

Šicati, šican *svrš. prijel.* gađati u metu

Šijal,-a, mn. šijali,-ih, ž. šal, ogrtač

Šišerica,-e, mn. šišerice,-ic *ž. kulin.* pletenica od

Škartoč, -a, mn. škartoči, -ih *m.* papirnata vrećica

Škovacera,-e, mn. škovacere,-er lopatica za smeće

Šoda,-e, mn. šode,-od *ž.* natrijeva lužina

Štala,-e, mn. štale,-al *ž.* staja

Štola,-e, mn. štole,-ol *ž.* 1. stola u katoličkog svećenika 2. dio svinjskog mesa

Štolver, -a, mn. štolveri, -ih *m.* mliječni bombon četvrtastog oblika

Štramac, -a, mn. štramci, -ih *m.* madrac

Štrica,-e, *mn.* **štrice,-ic** ž. izdanak koji se reže (o vinovoj lozi)
Štriga,-e, *mn.* *štrige,-ig* ž. **zool.** **1.** leptir **2.** vještica **3.** šparoga koja je izbacila izbojke
Tatara,-e, *mn.* **tatare,-ar** ž. drvena čegrtaljka koristila se umjesto zvona za oglašavanje podneva i zdravomarije u Velikom tjednu.
Tavajo,-la, *mn.* **tavajoli,-ih** *m.* ubrus
Tavulac,-a, *mn.* **tavulaci,-ih** *m.* dno volovskih kola
Teća,-e, *mn.* **teće, teć** ž. niska posuda
Tikut, *-a*, *mn.* **tikuti**, *-ih* *m.* **ent.** uš na kokošima
Tovar,-a, *mn.* **tovari,-ih** *m.* **zool.** magarac
Traverša, *,-e*, *mn.* **traverše,-aš** ž. pregača
Trpije- *ij*, *plt.* željezni tronožni podložak na koji se polaže lonac za kuhanje na ognjištu
Turta,-e, *mn.* **turte,-at** ž. **kulin.** slatki uskršnji kruh
Uličnica,-e ž. **kat.** Cvjetnica
Ulika,-e, *mn.* **ulike,-ik** ž. **bot.** maslina (*Olea europea*)
Umidan,-a,-o *prid.* vlažan
Vajk, **vajka** *pril.* uvijek
Vazan, **Vazma** *m.* **kat.** Uskrs
Vilija božja,-e **kat.** Badnjak, dan uoči Božića
Voz, *-a*, *mn.* **vozi**, *-ih* *m.* volovska kola
Vrci, **vržen** *svrš. prijel.* metnuti
Žbrovada,-e, *mn.* **žbrovade,-ad** ž. rezani kiseli kupus, prijesan i kuhan
Žep, *,-a*, *mn.* **žepi,-ih** *m.* džep
Žinžula, *-e*, *mn.* **žinžule**, *-ul* ž. **bot.** čičimak (*Ziziphus jujuba*)

8. IZVORI

Kazivači su s ponosom pričali o svom djetinjstvu i običajima i dobrovoljno dali pristanak da se navedu njihova puna imena i prezimena u ovom radu. Intervjui su se vodili u periodu od travnja do listopada 2016. godine.

1. **Anica Ramić**, rođ. Lorencin, 1939.
2. **Aurelija Peteh**, rođene Leverić, 1931.
3. **Branka Puškadija**, rođ. Cukon, 1961.
4. **Dalija Radolović**, rođ. Lorencin, 1967.
5. **Elda Pulić**, rođ. Mihaljević, 1972.
6. **Marija Peruško**, rođ. Lorencin, 1940.
7. **Saša Lorencin**, rođ. 1972.
8. **Silvana Lorencin**, rođ Kirac, 1940.

9. LITERATURA

POPIS KNJIGA:

1. Leverić, S. (ur.), *Medulin u pjesmi, pjesme u Medulinu*, Društvo kulturno umjetničkog stvaralaštva Mendula, Sekcija za očuvanje i promicanje kulturne baštine, Medulin, 2010.
2. Peruško, M., *Rječnik Medulinskoga govora*, Mendula- društvo kulturno umjetničkog stvaralaštva Medulin, Medulin, 2010.
3. Ravlić, S. (ur.), *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2006.
4. Vitez, Z. i Juraj, A., *Hrvatska tradicijska kultura; na razmaku između svjetova i epoha*, Barbat [etc.], Zagreb, 2001.

NECITIRANA, ALI KORIŠTENA LITERATURA:

1. Bader, A. (ur.), *Monografija općine Medulin*, Općina Medulin, Medulin, 2013.
2. Bijažić, M., *Istarski narodni običaji i stari zanati*, C.A.S.H., Pula, 1999.
3. Grakalić, B., *Čičak u kosj*, Naklada Semafora, Zagreb, 2014.
4. Ivetac, J., *Zanimljiva Istra*, Josip Turčinović d.o.o., Pazin, 1998.
5. Mihovilović, M., *Etnografija: svagdan i blagdan hrvatskog puka*, Matica Hrvatska, Zagreb, 1998.
6. Mikac, J., *Striha*, Sjeverojadranski institut jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Rijeka, 1963.
7. Mikac, J., *Istarska škrinjica*, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1977.
8. Miličević, J., *Narodna umjetnost Istre*, Zavod za istraživanje folklor, Zagreb, 1988.
9. Ružić, M., *Gremo u čap, tradicionalne (odabrane) dječje igre*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2015.
10. Zelenika, R., *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog rada i stručnog djela*, Ekonomski fakultet u Rijeci, Rijeka, 1998.
11. Zorić, S., *Obred i običaji*, Zavod za istraživanje folklor, Zagreb, 1991.

STRUČNI ČLANCI:

1. Lazarić, I., *Zapisano u Medulinu*, Glas Istre, (28/07), str.3., Pula, 18.07.1953.

MREŽNI IZVORI:

1. Hrvatska enciklopedija, *običaji, narodni*,
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=44552> , preuzeto 12.09.2016.
2. Tekst: Medulin.hr, Medulinske maškare, <http://narodni.net/medulinske-maskare/>, preuzeto 10. 09.2016.
3. Koroman, B., Nikočević, L., Običaji, narodni,
<http://www.istrapedia.hr/hrv/409/obicaji-narodni/istra-a-z/>, preuzeto 10.09.2016.

10. POPIS SLIKA:

Slika 1.	Razglednica Medulina, 1912	6
Slika 2.	Druženje žitelja Medulina	7
Slika 3.	Medulin	8
Slika 4.	Medulinske maškare, 1945	12
Slika 5.	Maškare u Medulinu	13
Slika 6.	Medulinka u žitu	21
Slika 7.	Žetva pšenice	22
Slika 8.	Žetva	23
Slika 9.	Boškarin	24
Slika 10.	Medulinci se vraćaju sa polja	25
Slika 11.	Selo	26
Slika 12.	Pod murvom	26
Slika 13.	Medulinska Placa	27
Slika 14.	Djetinjstvo	28
Slika 15.	Medulinski pir	30
Slika 16.	Vjenčanje	31
Slika 17.	Medulinka prede vunu	33
Slika 18.	Na bančiću	36
Slika 19.	Donošenje vode za domaćinstvo	39
Slika 20.	Medulinka na perilu	40
Slika 21.	Na Funtani, žene režentaju robu	40
Slika 22.	Medulinska djeca iz vrtića	42
Slika 23.	U vrtiću, 1937	43
Slika 24.	Igra u dvorištu vrtića	43
Slika 25.	Škola u doba Italije	44
Slika 26.	Đaci, 1946	45
Slika 27.	Prijateljstvo	46

Slika 28.	Medulinke u kolu	47
Slika 29.	Ispred gostionice „Dopo lavoro“	48
Slika 30.	Dječak u igri	49
Slika 31.	U autiću	50

SAŽETAK:

U ovom je radu obrađena tema narodnih običaja Medulina. Običaje pratimo od općih narodnih običaja, koji uključuju godišnje, radne ili gospodarske te životne ili obiteljske običaje, preko običaja vezanih uz svakodnevni život pa sve do sjećanja iz djetinjstva starih Medulinaca. Unutar te podjele pronalazimo opise običaja u vrijeme Božića, Uskrsa te ostalih crkvenih blagdana, običaja vezanih uz osiguravanje hrane i poljoprivredne radove, zidanje kuća, vjenčanja, prehranu te odgoj i obrazovanje, ali i igru djece. Osim toga, rad donosi i neobjavljene pjesme Marije Peruško te pjesme koje su se pjevale uz dječju igru. Na svome kraju, rad donosi i kratki rječnik medulinskog govora koji pomaže u razumijevanju lokalnih riječi, no može služiti i kao svjedočanstvo izražajnog bogatstva ovoga kraja. Tako opisana tradicija zalazi u sve domene života te ona demonstrira kako je tradicija zapravo uputa za život. Sam je cilj ovoga rada bio pokazati svrhovitost običaja i tradicije, u kojoj su mjeri oni bili bitno uvjetovani religijskim predznakom, klimatskim uvjetima, ciklusima proizvodnje hrane, a posebno biološkom reprodukcijom i društvenim identitetom. Ovdje okupljena suma običaja i tradicija medulinskog kraja daje nam uvid u formiranje kolektivnog identiteta, a time i njihove korisnosti u promišljanju o prošlosti, razumijevanju sadašnjosti i planiranju budućnosti.

Ključne riječi: narodni običaji, tradicija, Medulin, sjećanja

SUMMARY:

The subject of this Thesis is Local Customs in Medulin. We follow these customs from general folk customs, including annual, economic and family customs, through everyday life stories, all to the childhood memories of previous generations. Descriptions of Christmas, Easter and other religious celebrations, customs regarding food supply, production and agriculture, house construction, weddings, fashion, nutrition, education and children play are all distinct part of this list. Included in the Thesis are unpublished poems by Mrs Petrusko and songs that were sang during children play time. A short vocabulary from Medulin Area can be found at the end of the Theses. The Vocabulary is to help in better understanding of local

colloquial words and is a testimony to the rich culture of this area. Described tradition ~~enters~~ touches all spheres of human life demonstrating its role as a guide to life. The purpose of Thesis is to show the value of customs and tradition as a result of a religion, climate, agriculture influences, and especially biological reproduction and social identity. The total sum of customs and traditions, as explained here, gives us an inside look in formation of a collective identity, and its uses in contemplating past, understanding present and planning the future.

Key words: folk customs, traditions, Medulin, memories